

Janika Kalermo

Katriina Roth

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan AMK-tutkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö, 2021

”KU MULLA OLI VAIKIAA, NII MÄÄ NOUSIN TÄÄLLÄ PYSTYYN”

Rikostaustaisten romaninaisten kokemuksia Naisten Kulma -tukipisteestä

TIIVISTELMÄ

Kalermo, Janika & Roth, Katriina

”Ku mulla oli vaikaa, nii mää nousin täällä pystyyn”

Rikostaustaisten romaninaisten kokemuksia Naisten Kulma -tukipisteestä

48 sivua, 2 liitettä

Syksy 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki

Sosiaali- ja terveystieteiden AMK-tutkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö, Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata romaninaisten kokemuksia Naisten Kulma -tukipisteen toiminnasta. Opinnäytetyön tavoitteina oli tuottaa Naisten Kulman työyhteisölle tietoa työn tarpeellisuudesta ja toiminnan kehittämistä sekä tuoda romaninaisten omaa ääntä kuuluviin. Naisten Kulmassa tuetaan rikostaustaisia romaninaisia rikoksettomassa ja päihdeettömässä elämässä. Se on yksi Romano Missio -järjestön vakiintuneista työmuodoista.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Haastatteluihin osallistui kuusi Naisten Kulman toiminnassa mukana ollutta naista ja ne toteutettiin kesä- ja elokuussa 2021. Haastattelumenetelmä oli tarinallinen, puoliavoin haastattelu. Analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tulosten perusteella Naisten Kulmalla ja sen työntekijöillä oli ollut tärkeä rooli haastateltavien elämässä. He olivat saaneet Naisten Kulmasta henkistä tukea sekä konkreettisia neuvoja ja apua elämäänsä. Naisten Kulman toiminta oli tuonut heidän elämäänsä yhteisöllisyyttä ja auttanut heitä arkirutiinien luomisessa. Naisten Kulman lisäksi myös muut asiat, kuten ihmissuhteet, äitiys, halu muuttua, onnistumisen kokemukset sekä usko Jumalaan olivat auttaneet naisia elämänmuutoksessa.

Haastateltavat kokivat saaneensa Naisten Kulmasta tukea ja apua kaikissa asioissa, joissa olivat sitä kaivanneet. Kävijöiden kehitysehdotukset liittyivät pääasiassa Naisten Kulman näkyvyyteen ja viestintään. Työyhteisössä voidaan jatkaa keskustelua toiminnan kehittämistä naisten ehdotusten pohjalta.

Romaninaisten rikollisuuteen liittyvä taustatekijät, kuten ylisukupolvisuus ja päihdeongelmien yleisyys, tulivat myös aineistossa esille.

Asiasanat: kristinusko, kvalitatiivinen tutkimus, narratiivisuus, päihdeongelmat, rikollisuus, romanikulttuuri, romanit, traumat, ylisukupolvisuus

ABSTRACT

Janika Kalermo and Katriina Roth

“When I had a hard time, it was here I got back on my feet”

The experiences of Naisten Kulma -community by Romani women with a criminal background

48 p., 2 appendices

Autumn 2021

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services, Diaconal Work

Bachelor of Social Services

The purpose of this thesis was to describe the experiences Romani Women had on the Naisten Kulma -community. The aim was to bring information to the work community about what had helped the women in Naisten Kulma and what could be improved along with giving the Romani women a chance to have their views heard. Naisten Kulma -community is a part of the Romano Missio -organisation. It exists to support Romani women with a criminal background to desist from crime and substance abuse.

The thesis was carried out as qualitative research. The interviews were held in June and August 2021 to six women who had taken part in the Naisten Kulma -community. The interview method was narrative and semi-structured. The material was analysed by a content analysis method.

According to the results, the Naisten Kulma -community and its employees had had an important role in the lives of the participants. The women had gotten both mental and physical support and advice from Naisten Kulma, and it had helped them in their life. Taking part in the community had also helped them to keep up daily routines and it had brought meaningful relationships into their life. There were also other things that had helped the women to desist from crime. Relationships, motherhood, the will to change, faith in God and moments of success had given the women motivation to change their lives.

The participants felt that all their needs had been met in Naisten Kulma. They suggested that the Naisten Kulma -community could be improved in areas of visibility and communication. The work community can continue to discuss these suggestions and the possible future development of Naisten Kulma.

Over generational factors, the extent of substance use disorders and other background factors concerning the criminality of Romani women also came to light in the material of this thesis.

Keywords: crime, Christianity, narrativity, qualitative research, Roma culture, Romanies, transgenerationality, traumas, substance abuse problems

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 SUOMEN ROMANIT	6
2.1 Suomen romanien historia	6
2.2 Romanikulttuuri	7
3 NAISTEN RIKOLLISUUTEEN LIITTYVIÄ TEKIJÖITÄ	9
3.1 Päihdeongelmat ja desistanssi	9
3.2 Desistanssi ja äitiys	10
3.3 Fyysinen ja henkinen väkivalta	11
3.4 Traumaattiset kokemukset	11
3.5 Ylisukupolvisuus	13
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	16
5 NAISTEN KULMA -TUKIPISTE	17
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	20
6.1 Narratiivinen haastattelu	20
6.2 Aineiston keruu	21
6.3 Aineiston analyysi	22
7 TULOKSET	24
7.1 Taustatiedot	24
7.2 Naisten Kulman toiminnan merkitys	25
7.3 Romanitaustaisen työntekijän merkitys	28
7.4 Muutokseen motivoineet tekijät	29
7.5 Hengellisyys voimavarana	31
7.6 Naisten Kulman kävijöiden kehitysehdotukset	32
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	34
9 POHDINTA	37
9.1 Eettisyys ja luotettavuus	37
9.2 Ammatillinen kasvu	38

9.3 Jatkokehittäminen	41
LÄHTEET	43
LIITE 1. Haastattelukysymykset.....	47
LIITE 2. Haastattelun suostumuslomake	48

1 JOHDANTO

Ku se oli se kynnyksellä mulla hirveen niinku iso – – Et niinku mä koin semmosta häpeetä ja semmosta niinku mun rikoksesta ja, ja vankilassa olosta ja... Mut sit vaa [työntekijä] sitkeesti tuli ja nappas mut sieltä ja sit mä en ehkä niin sitte kokenukaa sitä sillee, et mä pystyin hänen seurassa olla niinku vapaasti, ja avamaan asioita, ja – – Se [työntekijän] lähestymistapa oli sit semmonen. Ja kyllä mä oon kokenu sen joka tavalla niinku hyödylliseksi vielä vuosienki jälkeen.

(Naisten Kulman kävijä, opinnäytetyön haastattelut, 2021.)

Romano Missio ry on Suomen romaniväestön keskuudessa toimiva palvelujärjestö. Vuonna 1906 perustetun Romano Mission toiminta perustuu kristillisiin arvoihin. Järjestö toimii valtakunnallisesti lastensuojelun, sosiaalialan, hengellisen työn ja koulutusalan kentillä, ja sen työskentelyssä on pyritty vaikuttamaan erilaisiin haasteisiin useiden projektien kautta. Romano Mission toiminta on Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA:n tukemaa. (Romano Missio ry, i.a.-b; Romano Missio ry, i.a.-c.) Romano Missio on mahdollistanut monen romanin kouluttautumisen, sillä useat projekteissa työskennelleet ovat opiskelleet itselleen ammatin työnsä ohessa (Pulma, 2012, s. 256).

Opinnäytetyömme liittyy Naisten Kulma -tukipisteeseen, yhteen Romano Mission vakiintuneista työmuodoista. Naisten Kulmassa tuetaan rikostaustaisia romaninaisia heidän arjessaan. Alun perin tarve romanierityiselle naisvankityölle havaittiin rikosseuraamusalalla 2000-luvulla, kun romaninaisvankien erityispiirteet ja -tarpeet alkoivat nousta vankilatyössä esille. (Blomerus, 2015; Penna ym., 2018, s.8, 11–12.) Naisten Kulma -tukipisteen toiminta aloitettiin maaliskuussa 2017. Toiminnalle saatiin omat tilat sekä Helsingistä että Oulusta vuosien 2017–2018 taitteessa. (Romano Missio ry, 2018, s. 5.)

Tässä opinnäytetyössä pyrimme kuvaamaan sitä, miten Naisten Kulman toiminta on tukenut rikostaustaisia romaninaisia heidän pyrkiessään kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää. Haastattelimme kesän 2021 aikana kuutta toiminnassa mukana ollutta naista. Käytimme aineiston keruun menetelmänä tarinallista

haastattelua. Tukipisteen kävijöiden lisäksi haastattelimme Vanajan vankilan johtajaa Kaisa Tammi-Moilasta, jolta saimme tietoa ajankohtaisista romanin naisvankkeihin liittyvistä ilmiöistä. Olemme päätyneet tekemään opinnäytetyön tästä aiheesta, sillä toinen meistä työskentelee Naisten Kulma -tukipisteellä. Meitä molempia kiinnostaa rikollisuudesta ja päihteistä irrottautumisen prosessi, ja halusimme oppia lisää haavoittuvassa asemassa olevien tukemisesta.

2 SUOMEN ROMANIT

2.1 Suomen romanien historia

Historian tunteminen auttaa ymmärtämään, minkä vuoksi romaniyhteisö on ollut Suomessa hyvin suljettu, ja miksi romaneilla esiintyy luottamuksen puutetta pääväestöä kohtaan (Luttinen ym., 2007, s. 9, 33, 76). Romanit ovat olleet heikossa asemassa suomalaisessa yhteiskunnassa, ja heidän osallistumismahdollisuuksiinsa on rajoitettu Suomessa pitkään. Suomen romanien 500-vuotinen historia on ollut täynnä sortoa ja eriarvoista kohtelua. (Luttinen ym., 2007, s. 10–12, 74–76, 96; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2019, s. 35; Kirkkohallitus, 2019.)

Vuosien 1637 ja 1748 välillä Suomessa oli voimassa Ruotsin kirkon ja valtiovallan asettama ”hirttolaki”, jonka nojalla maassa tavatut romanit sai tappa. 1800-luvulla Venäjän vallan myötä tavoitteeksi otettiin puolestaan romanien sulauttaminen yhteiskuntaan, ja tässä keinona käytettiin muun muassa lasten perusteettomia huostaanottoja. Lapset sijoitettiin lastenkoteihin tai koulukoteihin, ja heiltä kiellettiin yhteydenpito sukuunsa. Myös romaniperinteiden ja -tapojen noudattaminen oli kiellettyä. (Luttinen ym., 2007, s. 10, 96; Viita, 1967, s. 15.)

Valtiovalta pyrki selvittämään romanikysymystä vuonna 1900 Wallen sekä vuonna 1955 Mustalan komiteamietinnössä. Molempien mietintöjen lopputulos oli sama: romanien sulauttaminen pääväestöön nähtiin ainoaksi ratkaisuksi ongelmaan. Valtio leimasi asunnottomat romanit sosiaalisesti ongelmaksi, ja kiertolaisuus kiellettiin lailla. (Pulma, 2012, s.84–93; Blomerus & Pellikka, 2006, s. 4.) Romanimiehet joutuivat pakkotyöhön Viaporiin, ja naiset Hämeenlinnan vankilaan tai Turun kehruuhuoneelle. Pakkotyöhön viemistä jatkui 1950-luvulle asti. (Luttinen ym., 2007, s. 11, 96; Kirkkohallitus, 2019.)

Romanien asema suomalaisessa yhteiskunnassa turvattiin vasta vuoden 1970 jälkeen, kun voimaan astui ensiksi syrjinnän kieltävä laki, ja myöhemmin vuonna 1995 perustuslakiin lisättiin myös romanikielen ja -kulttuurin turvaaminen (Sosiaali- ja terveysministeriö, 1999, s. 14). Vasta vuonna 1976, kun voimaan astui

laki mustalaisväestön asunto-olojen parantamisesta, romanien asuntotilanteeseen alettiin kiinnittää huomiota. Tuohon asti romanit olivat asuneet huonokuntoisissa hökkeleissä ja teltoissa. Ruotsi oli kiinnittänyt huomiota Suomen tilanteeseen ja vaati Suomea tekemään muutoksia romanien asuinoloihin, koska moni romani oli muuttanut Ruotsiin heikkotasosten asuntojen vuoksi. Pysyvämmän asumismuodon kautta myös romanien koulutusmahdollisuudet paranivat. (Suomen Romanifoorumi ry, i.a.; Friman-Korpela, 2014, s. 32.)

Suomen romaniväestön määräksi on arvioitu noin 10 000–12 000, joista Ruotsissa on arvioitu asuvan noin 3000. Tilastotietoa romaniväestön määrästä tai romanien koulutukseen ja työmarkkinoille osallistumisesta ei ole. Tämä johtuu siitä, että Suomessa henkilöiden tilastoiminen etnisiin perusteisiin on henkilötietolain vastainen. (Blomerus & Pellikka, 2006, s. 3; Syrjä & Valtakari, 2008, s. 11.)

2.2 Romanikulttuuri

Romanikulttuuria voidaan kutsua ihmissuhdekulttuuriksi, sillä siinä korostuvat kauniit käytöstavat sekä toisen ihmisen arvostus ja kunnioitus (Romanit.fi, 2020a). Romanikulttuuri rakentuu vanhempien ihmisten kunnioittamisen ympärille. Heidän elämäkokemustaan ja neuvojaan arvostetaan. Kunnioitus kuuluu kaikille vanhoille ihmisille, ja se näyttäytyy konkreettisesti eri-ikäisten pukeutumisessa ja keskusteluissa. Vanhat ihmiset ovat romanikulttuurin kulmakiviä. (Romanit.fi, 2020b; Luttinen ym., 2007, s. 87.)

Ihmissuhteilla ja perheellä on romanikulttuurissa suuri merkitys. Ydinperheen käsite eroaa romaneilla pääväestön käsityksestä. Moni romani laskee vanhempien ja lasten lisäksi myös ukit, mummit, sedät, tädit, enot ja serkut kuuluvaksi perheeseensä. Perheeseen katsotaan kuuluvaksi myös ne läheiset, joiden kanssa on kasvettu yhdessä, vaikka sukulaisuus ei olisi biologista sukulaisuutta. Suvun ja sen tuoman tuen merkitys on ollut romanikulttuurissa suuri. (Romano Missio ry, i.a.-a; Romanit.fi, 2020a; Blomerus & Pellikka, 2006, s. 14.) Romanikulttuuri on kuitenkin murroksen keskellä, ja yhteisön sisäiset tukiverkot ovat alkaneet luhistua. Tämä ilmiö on huomattu romaninainen vankien kanssa työskennellessä – he

eivät ole syrjäytyneet pelkästään yhteiskunnasta, vaan usein myös omasta yhteisöstään. (Blomerus, 2015.)

Kristinuskolla on romanikulttuurissa keskeinen rooli. Uskonasioista voidaan käydä avointa keskustelua, ja niitä kunnioitetaan omasta vakaumuksesta riippumatta. Romano Mission Naisten Vuoro -projektin osana tehdyssä Romaninai-sena vankilassa -selvityksessä tuli esille, että moni haastatelluista koki hengellisyiden tärkeäksi voimavaraksi elämässään. Usko on ollut romaniyhteisölle merkittävä turva heidän kohtaamiensa vaikeuksien keskellä, ja se voidaan nähdä taustatekijänä yhteisön sisällä tapahtuneissa suurissa muutoksissa. Romanit ovat aktiivisia niin evankelisluterilaisessa kirkossa kuin vapaissa suunnissakin. (Romano Missio ry, i.a.-a; Luttinen ym., 2007, s. 44; Jeskanen, 2014, s. 5, 32–52.)

3 NAISTEN RIKOLLISUUTEEN LIITTYVIÄ TEKIJÖITÄ

3.1 Päihdeongelmat ja desistanssi

Rikosseuraamusalan kontekstissa desistanssin käsitteillä *desistance from crime* ja *desistance from offending* tarkoitetaan rikollisesta elämäntavasta ja ajattelutavasta irrottautumista (Kaarakka, 2019). Jotkut määrittelevät desistanssin pysyväksi, usean vuoden aikaiseksi pidättäytymiseksi rikoksenteosta. Toiset hyväksyvät joustavamman määritelmän, jossa uusintarikoksiin sortuminenkin voi olla osana desistanssiprosessia. (McNeill ym., 2012.)

Päihteiden ongelmakäytön yhteydessä käsitteillä *desistance from drugs* ja *desistance from substance use disorders* tarkoitetaan päihderiippuvuudesta irrottautumista (Bachman ym., 2016, s. 215). Päihdeongelmat ovat vangeilla hyvin yleisiä, naisilla jopa yleisempiä kuin miehillä. Vuoden 2010 Rikosseuraamuslaitoksen tutkimuksessa 15,8 % naisvangeista raportoi jostain tutkimuksen aikaisesta riippuvuudesta, ja peräti 86,1 % kertoi olleensa elämänsä aikana riippuvainen jostain päihteestä. Miesvangeilla vastaavat osuudet olivat 13,9 % ja 83,8 %. (Rikosseuraamuslaitos, 2010.)

Romaninaisena vankilassa -selvityksessä haastatelluista 15 myönsi, että heillä on tai on ollut päihdeongelma. Tämä oli 36 haastatellusta 42 %. (Jeskanen, 2014, s. 39.) Osuus on pieni verrattuna Rikosseuraamuslaitoksen vuoden 2010 tutkimustuloksiin (Rikosseuraamuslaitos, 2010). Tätä voi osaltaan selittää se, että romaninyhteisössä tapahtuneen paheksunnan vuoksi päihderiippuvuutta on saatettu pyrkiä pitämään salassa niin pitkään kuin mahdollista (Luttinen ym., 2007, s. 89). Vanajan vankilan johtaja Kaisa Tammi-Moilanen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) mukaan päihdeongelmat ovat romaninaisvangeilla yhtä yleisiä tai lähes yhtä yleisiä kuin naisvankijoukolla yleensä. Muutosta Tammi-Moilanen on huomannut viimeisen 20 vuoden aikana siinä, että nykyään romaninaiset uskaltaavat todennäköisemmin puhua päihdeongelmastaan.

Naisten Kulmassa kävijöitä tuetaan sekä rikollisuudesta että päihteistä irrottautumisessa. Käytännössä tuki pyritään ulottamaan naisen elämään niin, että häntä tuettaisiin jo hänen vankilatuomionsa aikana, ja tuki kulkisi mukana vapautumisen nivelvaiheissa sekä siviilielämään siirtymisessä. Tuen muodot perustuvat naisten yksilöllisiin tarpeisiin. Rikollisen elämäntavan tai päihdeongelmien taustalla voivat olla esimerkiksi heikko elämänhallinta, ongelmanratkaisutaitojen puuttuminen tai käsittelemättömät elämäkokemukset. Näitä osa-alueita työstämällä naisille voidaan antaa välineitä rikoksettoman ja päihteettömän elämän rakentamiseen. (Romano Missio ry, 2018, s. 6.)

3.2 Desistanssi ja äitiys

Äitiys ja sen tuoma vaikutus rikolliseen elämäntapaan sekä siitä irrottautumiseen on yksi naisten rikollisuuteen liittyvä erityispiirre. Yhdysvalloissa toteutettiin vuosina 2010–2011 tutkimus, jossa tarkasteltiin äitien roolia desistanssiprozessissa. (Bachman ym., 2016, s. 212.) Vaikka lähes kaikki tutkimukseen osallistuneista 118 naisesta halusivat vilpittömästi olla hyviä äitejä, vain kolme heistä kertoi äitiytensä estäneen heitä toteuttamasta rikoksia toista kertaa. Äitiys oli kuitenkin naisille merkittävä voimavara siinä vaiheessa, kun he olivat tehneet päätöksen päästä eroon huumeista ja rikollisesta elämäntavastaan. Tällöin se tuki heidän uutta, kehittyvää identiteettiään. (Bachman ym., 2016, s. 221–228.)

Tammi-Moilasen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) mukaan vanhemmaksi tulo ei ole välttämättä ratkaiseva tekijä päihteistä irrottautumisen prosessissa, sillä päihdeongelma on usein hankala ja monimutkainen asia, joka on kehittynyt pitkän ajan kuluessa. Hän näkee kuitenkin, että äidiksi tuleminen myötä ihmisessä ja hänen elämässään tapahtuvat muutokset ovat suotuisia myös kokonaisvaltaisemman elämänmuutoksen kannalta. Halu varjella uutta elämää ja lapsen elämään tuoma sisältö voivat auttaa ja motivoida tuoretta äitiä muuttamaan elämänsä. Tammi-Moilanen kehottaa työntekijöitä huomioimaan sen, onko naisen elämässä muita tukevia tekijöitä kuin vauva ja vanhemmuus.

Vankeustuomiolla voi olla hyvä vaikutus äidin ja lapsen suhteen uudelleen rakentamisessa, koska äiti on vankilassa selvin päin ja voi todennäköisesti paremmin. Mikäli vankilassa olevalla äidillä on pieni lapsi, hänellä on mahdollisuus siirtyä vankilan perheosastolle, jossa hän voi saada tukea äitiyteensä. Perheosastolla äiti voi myös saada osakseen sellaista huolenpitoa, jota ei ole välttämättä saanut kokea aiemmin elämässään. (Virokannas & Väyrynen, 2013, s. 204.)

3.3 Fyysinen ja henkinen väkivalta

Vuoden 2008 naisvankityöryhmän selvityksen mukaan lähes 75 % naisvangeista on joutunut elämänsä aikana lähisuhdeväkivallan kohteeksi (Rikosseuraamusvirasto, 2008, s. 3). Romanin naisvankien osalta aiheesta ei ole tilastoja, mutta ammattilaisten mukaan lähisuhdeväkivallan kokemukset ovat myös heidän keskuudessaan yleisiä, ja asiaan olisi aiheellista kiinnittää enemmän huomiota (Jeskanen, 2014, s. 72). Rikosseuraamuslaitoksen vuoden 2020 Naisvankiselvityksessä nostetaan esille vaikeat perhesuhteet sekä väkivallan uhka ja väkivaltaan liittyvät kokemukset romanin naisvankien kohdalla heidän suorittaessaan vankeusrangaistusta. Väkivaltatilanteet ovat yleistyneet viime vuosina niin, että vankila on joutunut puuttumaan niihin. (Tammi-Moilanen, 2020, s. 95.)

Tammi-Moilasen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) mukaan väkivaltaa kokevat tai kokeneet naisvangit saattavat usein hävetä ja peitellä kokemuksiaan. Hänen mielestään jokaisen naisen tulisi vankilassa ollessaan kuulla, että joku kysyy väkivallasta; että siitä ollaan kiinnostuneita, ja tiedetään sen mahdollisuudesta. Joidenkin kanssa asiaa ei voi käsitellä vankila-aikana enempää, ja tällöin tietoisuuden levittämisellä on erityisen suuri merkitys. Naisille tulisi kertoa, että turvakoteja on olemassa ja että itselleen voi laatia turvasuunnitelman.

3.4 Traumaattiset kokemukset

Alkoholi- ja huumeongelmat sekä erilaiset mielenterveydelliset haasteet, kuten ahdistuneisuus, masennus sekä persoonallisuushäiriöt, ovat naisvangeilla yleisiä

(Rikosseuraamusvirasto, 2008, s. 3). Tammi-Moilanen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) arvioi, että naisvangeilla mielenterveysongelmat ovat lähes aina traumalähtöisiä. Naisten elämäntapahtumissa on usein samankaltaisia piirteitä: heille tapahtuneet ikävät asiat ovat aiheuttaneet ahdistusta, jota on lääkitty päihteillä, ja sen seurauksena oireet ovat vain lisääntyneet. Traumatausta voi näkyä naisvangeilla monenlaisena huonovointisuutena, kuten fyysisinä vaivoina, aihtelevaisuutena tai vihamielisyytenä. Tässä naiset haastavat Tammi-Moilasen mielestä koko vankilajärjestelmän – kohdistetaanko huomio oireisiin ja niiden hoitamiseen, vai yritetäänkö ymmärtää sitä, mistä oireet johtuvat? Hän pohtii, miten traumataustaiset vangit voisivat kokea olonsa turvalliseksi vankilan kaltaisessa suljetussa ympäristössä.

Tammi-Moilasen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) mukaan leimatuksi tulemisen pelko voi olla romaninaisille ylimääräinen este vaikeista kokemuksista kertomiselle ja avun hakemiselle. Hän uskoo kuitenkin, että tässä on tapahtunut muutosta parempaan suuntaan, ja että romaninaisten on nykyään helpompi luottaa vankilan työntekijöihin. Kulttuurierot saattavat muodostua esteeksi avun saamiselle myös silloin, kun joku asia tulkitaan virheellisesti kulttuurista johtuvaksi. Traumatisoitunut ihminen saattaa esimerkiksi aluksi ilmaista haluavansa apua, mutta seuraavana päivänä hän kieltäytyykin ottamasta sitä vastaan, koska häntä pelottaa. Jos avun tarvitsija on romani, saatetaan tällainen tilanne tulkita kulttuurista johtuvaksi, jolloin tarpeellista keskustelua traumataustasta ei välttämättä käydä.

Tammi-Moilasen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) mukaan naisvangit ovat usein hyvin tietoisia siitä, mitä vääriä valintoja he ovat elämässään tehneet. Moni naisvanki voi kokea syyllisyyttä ja ajatella olevansa huono ihminen. Naiset eivät välttämättä kuitenkaan tiedosta, millä tavalla heidän menneisyytensä kokemukset ovat vaikuttaneet siihen, mitä he ovat itse päätyneet tekemään. Traumattiset kokemukset saattavat vaikuttaa naisten elämään kaventaen heidän mahdollisuuksiaan elää lainkuuliaista elämää.

Useissa tutkimuksissa on havaittu, että suurin osa rikoksentehtäjistä on kokenut lapsuudessaan kaltoinkohtelua. Kaltoinkohtelun eri muotoja voivat olla

esimerkiksi fyysinen ja psykologinen väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä lapsen fyysisten tai emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti. Kaltoinkohtelukokemusten aiheuttamat traumaperäiset stressioireet voivat hoitamattomana kroonistua ja johtaa vakaviin mielenterveysongelmiin, kuten käytös-, ahdistus-, persoonallisuus- tai dissosiaatiohäiriöihin. Dissosiativiset prosessit ja välttelykäyttäytyminen esimerkiksi päihteiden käytön kautta voivat olla traumaperäisen stressin aiheuttamia välttämisoireita. Välttämisoireiden lisäksi uudelleenkokemisoireet, kuten aggressiivisuus, väkivaltaisuus ja hyperaktiivisuus, saattavat johtaa rikolliseen käyttäytymiseen. (Haapasalo, 2017, s. 45–48.)

3.5 Ylisukupolvisuus

Romaninaisena vankilassa -selvityksessä ylisukupolvisuus nousi vahvasti esille – yli puolet 21 vastaajasta kertoi toisen tai kummankin vanhempansa olleen tai olevan vankilassa. Yksi vastaajista kertoi sekä oman lapsensa että äitinsä olevan vastaushetkellä vankilassa. Eräs toinen haastatteluihin osallistuneista naisista kertoi, että hän oli ollut mukana rikosten tekemisessä äitinsä ja tätinsä kanssa jo pienestä lähtien. Joissain tapauksissa rikollinen elämäntapa saattaa siis siirtyä sukupolvien ketjussa eteenpäin. (Jeskanen, 2014, s. 42.) Millaisia tekijöitä ylisukupolvisen rikollisuuden taustalla voi olla?

Huono-osaisuuden ylisukupolvisuudella tarkoitetaan hyvinvointiongelmien siirtymistä sukupolvelta toiselle. Tutkimusten mukaan lasten myöhempään hyvinvointiin vaikuttavat erityisesti vanhempien työttömyys ja fyysiset tai psyykkiset terveysongelmat sekä perheen sisäiset konfliktit ja väkivalta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021.) Ulkopuolelle sulkemisen kokemukset, heikko toimeentulo ja itseluottamuksen puute saattavat altistaa yhteiskunnasta syrjäytymiselle ja sen myötä huono-osaisuudelle. Koska häpeä ja epäonnistumisen tunne kehittyvät jo varhaisessa vaiheessa, saattaa vanhempi tiedostamattaan siirtää oman syrjäytymisensä kokemuksen myös lapselleen. (Saari ym., 2020, s. 16–20.)

Tammi-Moilasen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) mukaan ylisukupolvisuus on näkyvä ilmiö romanitaustaisten naisvankien kohdalla. Moni hänen

vankilassa tapaamansa romaninainen on kertonut, että ongelmien kasautuminen on alkanut jo heidän lapsuudenperheissään. Vankilassa on paljon romaninaisia, joilla peruskoulu on jäänyt kesken kuudennen ja seitsemännen luokan paikkeilla. Tammi-Moilanen painottaa sitä, että koulunsa keskeyttävä lapsi on koko yhteiskunnan vastuu ja kysyy: ”Miten on mahdollista, että lapsi putoaa?”

Tammi-Moilanen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) kertoo olevansa huolissaan pahasti syrjäytyneiden romaneiden joukosta Suomessa. Nämä yhteiskunnasta sekä yhteisöstään syrjäytyneet romanit ovat yhteiskunnassamme pieni vähemmistö, mutta heidän tilanteensa on hälyttävä. Kun yhteiskunnan ja yhteisön normeilla ei ole enää merkitystä, ollaan tilanteessa, jossa mistä tahansa asiasta voi tulla hyväksyty toimintatapa. Tammi-Moilasen mielestä asiasta pitäisi pystyä keskustelemaan ilman, että sillä leimataan koko romaniyhteisöä. Huonosti voivissa perheissä voi olla päihdeongelmien lisäksi lähisuhdeväkivaltaa. Myös lasten laitossijoitukset ovat tällaisissa perheissä yleisiä. Mikäli näitä ylisukupolvisesti syrjäytyneitä romaneita halutaan auttaa, asialla alkaa olla kiire.

Historian saatossa kasautunut epäluottamus poliisia ja muita viranomaisia kohtaan on saanut romanit ajattelemaan, että heidän täytyy pitää huolta itsestään ilman yhteiskunnan tukea. Romanivanhemmat eivät ole välttämättä uskaltaneet kertoa huolistaan viranomaisille, sillä menneisyydessä tapahtuneiden perusteettomien huostaanottojen vuoksi he ovat pelänneet menettävänsä sen seurauksena lapsensa. Lisäksi moni romani saattaa kokea, että romanit leimataan joka tapauksessa heikoimmin yhteiskuntaan sopeutuvien yksilöiden mukaan, jolloin he joutuvat ponnistelemaan saavuttaakseen pääväestön luottamuksen. (Luttinen ym., 2007, s. 10, 23, 74–76, 96.)

Vaikka lainsäädäntö on turvannut romanien perusoikeudet, tosiasiallinen yhdenvertaisuus jää vielä usein toteutumatta (Weiste-Paakkanen ym., 2018, s. 11). Romaneilla on historiassa tapahtuneen syrjinnän vuoksi esimerkiksi lyhyempi koulutushistoria kuin pääväestöllä (Suomen Romanifoorumi ry, i.a.). Tämä on vaikuttanut romanien työllisyystilanteeseen nykypäivän työmarkkinoilla. Myös ennakkoluulojen pohjalta tapahtuva syrjiminen vaikeuttaa romanien työllistymistä. (Syrjä & Valtakari, 2008, s. 69.)

Romanit kohtaavat syrjintää työelämässä usein jo työnhakuvaiheessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu toi ilmiön julkisuuteen Työnimi-kampanjan kautta vuonna 2018. Romaninimillä esiintyneet eri alojen huippuosaajat hakivat töitä omilla ansioluetteloillaan, ja yli 50 lähetettyyn hakemukseen saatiin vastaukseksi vain kaksi yhteydenottopyyntöä. (DIAK, 2018.) Työnimi-kampanjan sosiaalisen kokemuksen tulokset ovat yhdensuuntaisia aiempien selvitysten kanssa. Vaikka romanien koulutustaso on noussut ja työllisyystilanteessa on arvioitu tapahtuneen positiivista kehitystä 2010-luvun aikana, on monia työllistymistä vaikeuttavia asioita, joihin ei ole puututtu riittävällä laajuudella. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2019, s. 106–107.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata romaninaisten kokemuksia Naisten Kulma -tukipisteen toiminnasta. Opinnäytetyön tavoitteina oli tuottaa Naisten Kulman työyhteisölle tietoa työn tarpeellisuuteen ja toiminnan kehittämiseen liittyen sekä tuoda romaninaisten omaa ääntä kuuluviin. Vaikka opinnäytetyön puitteissa tehty tutkimus on rajallinen, haastattelujen kautta haluttiin tuoda esille aiemmin sanomatta tai havaitsematta jääneitä asioita. Tulosten pohjalta työyhteisöllä on mahdollisuus keskustella onnistumisista ja toisaalta reagoida kehitysehdotuksiin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat:

1. Millaisia kokemuksia kävijöillä on Naisten Kulman toiminnasta?
2. Mitkä muut asiat ovat motivoineet naisia elämänmuutoksessa?
3. Mitä kehitettävää toiminnassa olisi kävijöiden mielestä?

5 NAISTEN KULMA -TUKIPISTE

Vuonna 2009 Romano Missiolle tuli yhteydenotto Vanajan vankilan johtajalta. Rikosseuraamusalalla oli havaittu, että romaninaisvankien pienestä määrästä huolimatta he olivat näkyvä ryhmä vankilassa. Vankilan kuntoutustoimet eivät vaikuttaneet tehokkailta romaninaisten kohdalla, ja heidän keskuudessaan rikollisuuden ylisukupolvisuus sekä uusintarikollisuus olivat yleisiä ilmiöitä. Vanajan vankilan johtaja tiedusteli, olisiko järjestöllä mahdollisuutta pohtia tilanteeseen ratkaisua. (Blomerus, 2015; Penna ym., 2018, s. 8.)

Romano Missio aloitti tarpeen pohjalta vuonna 2010 Naisten Vuoro -hankkeen, jossa alettiin kehittää yhteiskunnan palveluihin integroitua palvelumallia vankiloiden sisäiseen työhön. Nelivuotisen hankkeen aikana tehtyjen havaintojen pohjalta luotiin Voiva-ryhmätoimintamalli, jonka ytimessä on motivoiva ja keskustelevalta vertaisryhmätoiminta. Työn edetessä naisten tarve saada tukea vankilan ulkopuoliseen elämään nousi kuitenkin jatkuvasti esille. Tähän tarpeeseen vastattiin vuosina 2015–2016 toteutetulla Muutoksen Vuoro -projektilla. Projektissa tähdättiin rikostaustaisten romaninaisten uusintarikollisuuden kitkemiseen, ja aloitettiin vapautumisen jälkeisen tukipolun kehittäminen. (Penna ym., 2018, s. 9–11.)

Romano Mission romaninaisvankityön jatkuessa huomattiin, että moni naisista kaipasi rinnalleen tukihenkilöä, joka tukisi heitä elämänmuutoksessa. Lisäksi moni vapautuneista oli kertonut kaipaavansa konkreettista paikkaa ja yhteisöä, jonne voisi mennä vapautumisen jälkeen. Näiden tarpeiden pohjalta perustettiin Naisten Kulma -tukipiste, jossa tuetaan vankilasta vapautuneita romaninaisia käytännön tasolla. (Penna ym., 2018, s. 11–12.)

Rahoitus Naisten Kulman toiminnalle saadaan Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA:lta sekä Rikosseuraamuslaitoksen kustantamasta vankilatyön ostopalvelusta (Romano Missio ry, 2018, s. 5). Naisten Kulman toiminnassa pyritään ulottamaan tuki vankeus- tai yhdyskuntaseuraamusajasta lähtien vapautumisen eri vaiheisiin sekä vielä rangaistusajan jälkeen jatkuvaksi. Naisten Kulman asiakkaaksi voi päätyä useampaa reittiä: vankilan kautta valvottuun

koevapauteen, yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta suorittamaan yhdyskuntapalvelua tai vaihtoehtoisesti ehdonalaiseen vapauden valvontaan. Veloitteiden kautta tuleville asiakkaille tehdään Kulmalla palvelutarpeen arviointi, jossa kartoitetaan kokonaistilannetta, tuen tarvetta sekä tavoitteita. Lisäksi jotkut kävijät ovat tulleet mukaan toimintaan tuttavien kautta, jolloin kyse ei ole edellä mainitun kaltaisesta velvoitetoiminnasta. Kun Naisten Kulma on koevapauden tai yhdyskuntapalvelun suorituspaikkana, tekevät toimipisteen työntekijät tiivistä yhteistyötä rikosseuraamusviranomaisten kanssa. (Naisten Kulma, 2020; Naisten Kulma, 2021; Senja Valentin, Naisten Kulman palveluohjaaja, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2021.)

Naisten Kulmassa järjestetään monipuolista ohjelmaa, jossa huomioidaan kävijöiden tarpeet sekä voimavarat. Toimintaa voidaan toteuttaa tarpeen mukaan joko yksilö- tai ryhmätyöskentelynä. Kuntouttavassa ryhmätoiminnassa käytetään Naisten Kulman työntekijöiden kehittämää Voiva-mallia, jonka nimi tulee sen tavoitteista – voimaannuttava, identiteettiä vahvistava ja vaihtoehtoja tarjoava. Mallin teemat liittyvät muun muassa tunteisiin, vanhemmuuteen ja perheeseen, ongelmanratkaisutaitoihin, arvoihin ja asenteisiin, rikollisuuden ketjuun, talouteen ja rahan käyttöön, päihteisiin sekä väkivaltaan. Kyseisiä teemoja käsitellään myös ohjaajien ja kävijöiden välisissä yksilökeskusteluissa. (Penna ym., 2018, s. 27–31.)

Naisten Kulmassa on varattu aikaa käsitöille ja askarteluille. Välillä tehdään myös retkiä tai vierailloja erilaisissa paikoissa. Kotitalouspäivinä naisilla on mahdollisuus harjoitella ohjaajien kanssa kauppalistan tekoa sekä taloudellisesti kestävä tapaa suunnitella ruuanlaittoa. Arjen taitoja vahvistetaan myös digitaito-ohjauksen kautta. Naiset saavat apua erilaisten hakemusten täyttämiseen, ja ohjaajat voivat tarvittaessa olla heidän tukena viranomaistapaamisissa tai lastensuojeluun liittyvissä keskusteluissa. Välillä Kulmassa vietetään aikaa yhdessä rennosti keskustellen. Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon myös naisilta tulleet toiveet. Toimintamuodot ja käytännöt voivat vaihdella Oulun ja Helsingin Naisten Kulman välillä. (Senja Valentin, Naisten Kulman palveluohjaaja, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2021.) Naisten Kulman toiminnan tavoitteet on esitetty Kuvassa 1 (Naisten Kulma, i.a.).

Naisten Kulman Helsingin ja Oulun tukipisteillä oli vuoden 2019 aikana yhteensä 23 kävijää, ja käyntikertoja tuli vuoden aikana yhteensä 171. Yhteydenottoja, eli puheluita ja viestejä, tuli naisilta yhteensä melkein 600. Vuonna 2020 kävijöiden määrä pieneni kahdeksaentoista, mutta käyntikertoja oli 204. Yhteydenottoja oli lähes 900. (Jani Lindroos, Naisten Kulman ja Mieserityistyön palvelupäällikkö, henkilökohtainen tiedonanto 6.10.2021.)

NAISTEN KULMASSA

Ehkäistään
Syrjäytymistä, uusintarikollisuutta,
ylisukupolvista huono-osaisuutta

Lisätään
Omia voimavaroja
Tietoisuutta oikeudenmukaisuudesta ja
yhdenvertaisuudesta
Osallisuutta romaniyhteisössä ja yhteiskunnassa

Vahvistetaan
Positiivista romani-identiteettiä ja itsetuntoa
Kansalaistaitoja
Luottamusta yhteiskunnan palveluja kohtaan
Kykyä hakea ja ottaa vastaan apua
Ongelmanratkaisutaitoja

Tuotetaan
Vaihtoehtoisia toimintatapoja ja toimintamalleja
Positiivista ja kannattelevaa yhteisöllisyyttä
Onnistumisen kokemuksia
Rutiineja ja rakentavia selviytymiskeinoja

Kuva 1. Naisten Kulman toiminnan tavoitteet (Naisten Kulma, i.a.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Narratiivinen haastattelu

Valitsimme aineiston keruun menetelmäksi narratiivisen haastattelun, sillä se on lähdeaineiston mukaan hyvä tapa käsitellä vaikeita ja marginaalisia aiheita. Menetelmässä korostetaan haastattelijan ja haastateltavan välistä aitoa vuorovaikutusta. Se tuki myös tavoitettamme tuoda rikostaustaisten romaninaisten ääntä kuuluviin heidän omin sanoin kertomiensa näkemysten ja kokemusten kautta. (Hyvärinen, 2017; Granfelt, 2017; Estola ym., 2017.)

Kertomuksellisessa haastattelussa ihmisten kokemuksia lähestytään erilaisesta, subjektiivisuutta korostavasta näkökulmasta. Haastattelun alussa haastateltavalle voidaan esittää kysymyksen sijaan enemmänkin kehoitus, jolla pyritään rohkaistamaan häntä mahdollisimman vapaamuotoiseen kerrontaan. Haastattelun edetessä voidaan käyttää jatkokysymyksiä, joiden muotoilussa haastattelija pyrkii ottamaan huomioon niitä asioita, joita haastateltava on tuonut itse kerronnassaan esille. Kysymysten määrän rajoittamisella pyritään siihen, että haastateltava saa tarpeeksi tilaa omalle kerronnalleen, ja näin ollen haastattelun painopiste pysyy kuuntelemisessa. (Hyvärinen, 2017; Granfelt, 2017; Estola ym., 2017.)

Tarinallisen haastattelun menetelmä kannustaa tutkijoita avoimeen ja kiireettömään vuorovaikutukseen haastateltavien kanssa. Se on todettu luontevaksi tavaksi lähestyä marginaalisia teemoja. (Estola ym., 2017.) Tilanteessa haastattelijalta vaaditaan kykyä osoittaa aitoa kiinnostusta esille tuotuja asioita ja teemoja kohtaan samalla kunnioittaen haastateltavien omaa tilaa. Tavoitteena on luoda ilmapiiri, jossa haastateltava kokee tulevansa hyväksytyksi omana itsenään. Tällöin hän uskaltaa myös kertoa elämäntarinansa rehellisesti. Keskusteleva tyyli tukee haastattelijaa etsimään yhteistä ymmärrystä haastateltavan kanssa. (Granfelt, 2017.)

Menneisyyden ulottuvuus on narratiivisuuden ytimessä. Tarinoissa katsotaan taaksepäin nykyhetkestä käsin. Kun tarkastelun kohteena on ihmisen elämä,

menneisyydestä puhuminen on oleellista myös tämänhetkisen tilanteen hahmottamiseksi. (Freeman, 2015, s. 27–28.) Narratiivisuudella ei voi löytää objektiivisia totuuksia, sillä tarinat ovat aina tulkinnallisia. Sen avulla voidaan kuitenkin saada laajempaa ymmärrystä asioista. (Freeman, 2015, s. 29.) Vaikka tarinat saattavat sisältää asiavirheitä tai muunneltuja totuuksia, ne on havaittu hyväksi keinoksi saada tietoa erilaisista ilmiöistä (Gabriel, 2015, s. 276).

Ihmisten kulttuuriset lähtökohdat vaikuttavat siihen, millaisten lasien läpi he tarkastelevat tarinaansa, ja miten he kertovat siitä muille (Minami, 2015, s. 77). Romaniyhteisössä elämää on totuttu kuvaamaan tarinankerronnan kautta. Ajatusten vaihto ja tiedon levittäminen on tapahtunut romanien keskuudessa pääosin suullisesti. (Huttunen & Viljanen-Saira, 1982, s. 8.)

6.2 Aineiston keruu

Haastattelimme rikostaustaisia romaninaisia selvittääksemme, millaisia kokemuksia heillä on Naisten Kulman toiminnasta sekä mitä kehitettävää he näkevät toiminnassa. Tämän lisäksi tavoittemme oli selvittää, mitkä muut asiat ovat auttaneet naisia rikollisuudesta irrottautumisessa, ja millaisia voimavaroja heillä on elämässään. Haastatteluihin osallistui kuusi naista, jotka olivat tai olivat aiemmin olleet mukana Naisten Kulman toiminnassa. Haastattelutallenteiden määrä oli noin 4 tuntia ja 28 minuuttia. Litteraattien määrä oli noin 77 sivua. Litteraattitiedoissa käytetty fontti oli Abadi, fonttikoko 12 ja riviväli 1,3.

Haastateltavaksi pyrittiin valitsemaan naisia, joilla on erilaisia näkökulmia toimintaan. Ryhmätoimintaan osallistuneiden aktiivisten kävijöiden lisäksi kokemuksia ja kritiikkiä haluttiin kerätä myös niiltä naisilta, joiden tuki on ollut suurimmaksi osaksi yksilömuotoista. Haastateltavien valikoitumiseen vaikutti myös se, ketkä pystyivät osallistumaan haastatteluihin annettuina ajankohtina.

Haastattelut sovittiin ja toteutettiin yhteistyössä Helsingin ja Oulun Naisten Kulman työntekijöiden kanssa. Ne toteutuivat aikavälillä 9.6.–20.8.2021. Osa haastatteluista toteutettiin videopuhelun välityksellä ja osa paikan päällä Oulun ja

Helsingin toimipisteissä. Naisten Kulman kävijöiden lisäksi haastattelimme Vana-
jan vankilan johtajaa Kaisa Tammi-Moilasta, jolta saimme tietoa ajankohtaisista
ilmiöistä romaninaisvankeihin liittyen. Tämän haastattelun myötä aineiston laa-
juudeksi tuli yhteensä 5 tuntia ja 19 minuuttia tallenteina ja 89 sivua litteraatteina.

Sovelsimme kertomuksellisen haastattelun menetelmää haastatteluihimme luo-
malla mahdollisimman avoimet ja vapaamuotoiset haastattelukysymykset (Liite
1). Käytimme haastattelun alussa kysymyksen sijaan alkukehotusta, jossa pyy-
simme haastateltavaa kertomaan omin sanoin siitä, kuinka hän on päätenyt van-
kilaan ja myöhemmin Naisten Kulman toimintaan. Pyrimme myös kysymään jat-
kokysymyksiä naisten itse esille nostamista teemoista. Keskityimme eniten kui-
tenkin tarinallisuuden keskiössä olevaan aitoon kohtaamiseen sekä kiireettömän
ilmapiirin luomiseen.

Pyrimme tekemään haastattelusta rennon keskustelutilanteen, ja monet osallis-
tajat kertoivatkin kokeneensa sen sellaisena. Keskustelimme Naisten Kulman toi-
minnan ja haastateltavien voimavarojen lisäksi jonkin verran heidän menneisyy-
teensä liittyvistä asioista, kuten lapsuuden tapahtumista, päihteidenkäytöstä sekä
vankilatuomioista. Etsimme tarinallisen lähestymistavan ja keskustelumuotoisen
haastattelun kautta yhteistä ymmärrystä haastateltavien kanssa.

6.3 Aineiston analyysi

Litteroimme haastattelut sanasta sanaan varmistaaksemme, ettei mitään tärkeää
jäisi epähuomiossa pois. Emme merkinneet litteraattiin kuitenkaan taukoja tai esi-
merkiksi huokauksia, elleivät ne olleet erityisen merkityksellisiä tulkinnan kan-
nalta, sillä keskityimme aineiston analysoinnissa suurempiin kokonaisuuksiin.
Käytimme aineiston anonymisointiin eli tunnistetietojen poistamiseen Kuulan ja
Tiitisen esittelemää tapaa, jossa erisnimet korvataan yleisnimillä ja kohdat mer-
kitään hakasulkeilla. Tällöin esimerkiksi asuinkunnan kohdalle kirjoitetaan [asuin-
kunta]. (Kuula & Tiitinen, 2010, s. 452–453.)

Käytimme analysoinnissa menetelmänä myös aineistolähtöistä sisällönanalyysiä sekä teemoittelua (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 142). Haastattelujen kuuntelemisen ja litteroinnin jälkeen perehdyimme haastatteluaineistoon, ja poimimme sieltä tiettyihin teemoihin liittyvät kommentit, jotka sitten korostimme tietyillä väreillä (Taulukko 1). Suurin osa teemoista oli muodostettu tietoperustan ja haastattelukysymysten pohjalta jo aiemmin, mutta teimme jaotteluun myös muutoksia vastausten perusteella.

Taulukko 1. Esimerkki teemoittelusta

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Kokoava käsite
<i>No oma perhe ja ...</i>	Perhe	Muutokseen kannustaneet asiat
<i>Sitte niinko tietenki niinko oma perhe</i>		
<i>No sanotaan et se oma halu on iso asia</i>	Oma halu	
<i>Sillon ku käytin, meni kaikki hyvä asia ohi niinku kokoaja. Aina oli vaa se paha asia. Nyt on toisenlailla asiat, et nyt on niinkun hyvin</i>	Raittius	
<i>Nii sillon mä kokeilin viiniä, ku oli näitä halpoja viinejä... Niitä juotiin ja sitte pameja päälle</i>	Päihdekokeilut nuorena	Päihteet
<i>Tutustuin semmoseen 17-vuotiaaseen tyttöön siel ja rupesin sen kaa liikkuu ja ryyppäämään</i>		
<i>Seki sitte oli niinko tyssäs aika nopeesti ku tuli tuo linnatuomio</i>	Päihteet ja rikokset	
<i>Ne alkukerrat, ne liitty siihen, siihen päihteitten niinku käyttämiseen</i>		

7 TULOKSET

7.1 Taustatiedot

Haastatteluihin osallistui kuusi naista, joista osa oli Oulun ja osa Helsingin Nais-ten Kulman nykyisiä tai entisiä kävijöitä. Viisi kuudesta haastateltavasta olivat kaikki olleet sekä suljetussa että avoimessa vankilassa. Yksi haastateltavista oli tuomittu suorittamaan yhdyskuntapalvelua, eikä hän ollut koskaan ollut vanki-lassa. Haastateltavat olivat monesta eri ikäryhmästä (Taulukko 2).

Taulukko 2. Haastateltavien ikäjakauma

Ikä	Lukumäärä
20–29	1
30–39	2
40–49	2
50–59	0
60–69	1

Neljä kuudesta haastateltavasta oli suorittanut peruskoulun. Yhdellä haastatelta- vista peruskoulu oli jäänyt kesken, mutta hän oli myöhemmin suorittanut ammat- titutkinnon. Yksi haastateltavista ei ollut suorittanut peruskoulua, eikä hänellä ol- lut myöskään muuta koulutustaustaa (Taulukko 3).

Taulukko 3. Haastateltavien koulutustausta

Koulutus	Peruskoulu	Ammattitutkinto	Ei koulutusta
Lukumäärä	4	2	1

Haastateltavien rikoslajeja olivat omaisuus-, väkivalta- ja huumausainerikokset. Kaksi kuudesta haastateltavasta kertoi, etteivät he muista, mistä heidät on tuo- mittu. Haastateltavien kertaisuus eli vankilatuomioiden määrä vaihteli nollasta kahteenkymmeneenkolmeen (Taulukko 4). Kaikki haastateltavat olivat saaneet ensimmäisen tuomionsa alle 26-vuotiaina (Taulukko 5).

Taulukko 4. Haastateltavien kertaisuus eli vankilatuomioiden määrä

Kertaisuus (kpl)	0	1	2	3	4	5	...	23
Lukumäärä	1	0	2	0	1	1	0	1

Taulukko 5. Haastateltavien ikä heidän saadessaan ensimmäisen tuomionsa

Ikä	Lukumäärä
15–20	2
20–25	4

Haastateltavien lapsuuden kokemukset nousivat puheeksi kolmessa haastattelussa. Kaikki kolme haastateltavaa kertoivat kokeneensa lapsuudessa turvattomuutta. Jokainen heistä oli myös ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle jossain vaiheessa elämäänsä.

Et mun lapsuus on ollu aika semmonen, oon ollu lastenkodissa ja... No sanotaanko näin et en ois tehny mitään jos ois saatu asua siellä missä asuttiin siellä maalla.

Aattelen että siinä mielessä, mun kohtalo mikä on ollu niinku lapsesta lähtien, että ku ei oo ollu vanhempia jotka ois niinku pitäny huolta.

Haastateltavat kertoivat myös päihteidenkäytöstään. Viisi kuudesta naisesta kertoi syyllistyneensä rikoksiin päihteiden vaikutuksen alaisena. Osalla haastateltavista oli ollut huume- ja osalla alkoholiongelma. Jotkut mainitsivat myös alkoholin ja lääkkeiden sekakäytön.

7.2 Naisten Kulman toiminnan merkitys

Haastateltavilta kysyttiin, millaista tukea ja apua he ovat saaneet Naisten Kulmasta. Henkisen tuen merkitys mainittiin jokaisessa haastattelussa useita kertoja. Haastateltavat kertoivat, kuinka he ovat voineet luottaa työntekijöihin ja siihen, että heitä ymmärretään sekä tuetaan kaikenlaisissa asioissa ja elämäntilanteissa. Haastateltavat kuvasivat työntekijöitä rinnallakulkijoiksi ja moni heistä koki, että heillä on ollut työntekijöiden kanssa läheinen suhde. Kouluttautumaan kannustaminen ja siihen liittyvä tuki oli koettu myös tärkeänä. Eräs

haastateltavista painotti sen merkitystä, että työntekijät osasivat olla työskentelyn alkuvaiheessa hienovaraisia, ja hän sai puhua ongelmistaan omassa tahdissaan.

Vaik mulla menis miten, nii mä tiän et mä voin sinne – tiän että on ihminen kenen kans niinku pystyy jakamaan.

Mua on kannustettu siellä niinku kouluttamaan itteeni.

Mä tiän et mä saan apua täältä oli se asia sit mikä hyvänsä.

Että on se luottamus ihmiseen, että voi keskustella ihan mistä asiasta vaan.

Haastateltavien näkemyksen mukaan työntekijät tekevät työtä aidosti sydämel- lään. Keskustelut olivat olleet haastateltaville tärkeä tuen muoto. Yksi haastatel- tavista mainitsi sen, kuinka työntekijöiden esittämä yksinkertainen kysymys ”Mi- ten menee?” oli hänelle hyvin merkityksellinen. Työntekijöiden empaattisuus tuli useissa haastatteluissa esille. Yksi haastateltavista painotti myös työntekijän re- hellisyyden merkitystä – sitä, että asioista puhutaan suoraan.

Et tulee ne risut ja ruusut, tulee niinku samalta ihmiseltä.

Vaikka on ollu miten vaikeeta ihmisellä elämässä nii se on mun sy- dämelle iso asia et mä tiän et no mulla on ainaki se Naisten Kulma ja ne ihmiset ketkä mua ymmärtää ja tukee, että oon ikuisesti kiitollin- nen tästä polusta, että ootte ollu mun rinnalla kulkemassa ja tuke- massa ja kannustamassa mua eteenpäin.

Haastateltavat kokivat saaneensa apua ja neuvoja kaikissa niissä asioissa, joissa sitä olivat tarvinneet. Naisten Kulman toimintaan kuuluva yhdessä tekeminen oli ollut monille merkityksellistä ja mielekästä. Naisten mieleen olivat jääneet yhtei- set kauneudenhoitopäivät, ruuanlaitto, grillaaminen, ompelu ja huvipuistossa käynti sekä muut retket. Koevapausaikana säännöllinen Naisten Kulmalla käymi- nen oli antanut vapautuville naisvangeille sisältöä elämään sekä auttanut heitä luomaan arkirutiineja. Naisten Kulman yhteisö ja työntekijät olivat olleet hanka- lassa elämäntilanteessa olevien tukena.

Et piti ne rutiinit sai heti siinä kuntoon ja sitte siitä tuli jo semmonen tapa, ja oli aina niinku päivässä sitte jotain.

No mä olin töissä – – Ja sitte jos mulla oli vaikeeta nii sit mä sain apua siel.

Mää olin nii pohjalla niinku oman itteni kanssa. Sit mää tulin tänne ja ruvettii tekee ruokaa ja ommeltii ja tuli elämän into takasi, et se autto mua niinkö tosi paljon että oon niinkö tosi kiitollinen ollu tästä että se on niinku mua ohjannu eteenpäin.

Haastateltavat kertoivat saaneensa apua monenlaisissa käytännön asioissa: digitaalitojen kehittämisessä, koulutehtävissä, viranomaisten kanssa asioimisessa, asuntoasioissa ja omaan lapseen liittyvissä asioissa. Naisten Kulman työntekijöiden toteuttaman palveluohjauksen kautta osa naisista oli löytänyt myös muita tukimuotoja omaan elämäänsä. Naiset kokivat, että hakemusten täyttäminen yhdessä sekä erilaisiin asioihin liittyvät käytännön vinkit ja neuvot olivat olleet heille avuksi. Erään haastateltavan terveydellinen tilanne oli helpottanut, kun työntekijä oli kannustanut ja tukenut häntä leikkaukseen hakeutumisessa.

Asuntoasiassa mä oon tosi kiitollinen... Mä olin kumminki monta vuotta ilman asuntoa, ja sit he autto mua asiois neuvomises niinku että mä oon kysyny teiltä, te neuvotte sitten... – – Ja sitte niinku no virka-asioissa mä oon niin huono puhumaan.

Tavallaan se on niinku ois oma tukihenkilö – – Paitsi et sillä on myös semmone osaaminen, et osataan toimia eri viranomaisten kanssa ja ymmärtää viranomaisten päätökset.

[Työntekijä] tuli hakee ja oli mun kanssa siellä leikkauksessa.

Naisten vastauksista näkyi se, kuinka suuri merkitys Naisten Kulman toiminnalla ja työntekijöillä on ollut heidän elämässään. Toiminnallisuus ja yhteisöllisyys olivat olleet tärkeitä asioita monelle haastateltavalle, ja esimerkiksi Naisten Kulman järjestämät retket olivat tuoneet iloa heidän elämäänsä. Naiset kuvailivat suhdettaan työntekijöihin läheiseksi ja lämpimäksi, ja kokivat voivansa keskustella heidän kanssaan mistä tahansa. Naisten Kulman toimintaan osallistuminen oli ollut haastateltaville tärkeä tekijä rikoksettoman elämän rakentamisessa ja yhteiskuntaan sopeutumisessa.

Että on hämmästyttävää ettei ennen oo ollu Naisten Kulmaa, tai ettei oo ollu Naiset näkyviksi. Naisille ei oo ollu niinku mitään siviiliin mentäessä, sitä on vain menty.

7.3 Romanitaustaisen työntekijän merkitys

Romanitaustaisen työntekijän merkitys tuli esille kaikissa haastatteluissa. Viisi kuudesta haastateltavasta koki, että työntekijän kulttuuritaustalla on merkitystä. Haastateltavat puhuivat siitä, että heidän ja romanitaustaisten työntekijöiden on helppo ymmärtää toisiaan, sillä heillä on samanlainen ajatusmaailma ja tapa puhua asioista. Osa naisista kertoi, että heidän on helpompi luottaa romaneihin kuin valtaväestöön. Yhden haastateltavan näkökulmasta se, kuinka työntekijä kohtaa ihmisen, on kulttuuritaustaa tärkeämpi asia.

Mä ennemmin haen tukea siitä kenestä mä tiedän – – mä heti ensimmäisenä, mä turvaan siihen ketä ymmärtää ja ketä on toiminu jossaki asiois jollain lailla, niin sillon mä soitan hänelle.

Mä pystyn paremmin avautumaan, ja meillä on vähän sama ajatusmaailma, nii. Ku valtaväestöllä – – pystyn [työntekijälle] juttelee ku on vaikeeta.

Ei se sitä kato mun mielestä että onko se romani vai valkolaine ku osaa ottaa niinkö vastaa.

Haastateltavat toivat esille romanityöntekijän roolin viranomaistapaamisissa liittyen esimerkiksi lastensuojeluun, päihdekuntoutukseen sekä tapaamisiin sosiaaliviranomaisten kanssa. Heidän mukaansa työntekijän läsnäolo voi olla tapaamisissa rauhoittava elementti. Selittämällä asiat selkokielisesti työntekijä auttaa asiakasta ja viranomaista ymmärtämään toisiaan.

On se silta viranomaisen ja asiakkaan välillä ettei synny sellast kuiluu niinku tavallaa

Mua ei nii välttämättä ymmärretä samalla lailla mitä romanityöntekijä ymmärtää, et ihan rivien välistä yhdellä sanalla – – koska se on nii luontevaa, että se vaa tapahtuu pienellä eleen liikkeelläki, siihen ei tarvi ees sanaa ku me ymmärretään toisiamme.

Et se on ollu just nii kiva mennä [työntekijän] kans johki palveriin, kun tietää et siellä on joku ihminen joka on mun puolella ja osaa tarvittaessa selittää sen näille ihmisille.

[Työntekijä] on monta kertaa joutunut selittää mullekin, et miks kunta tekee näin.

7.4 Muutokseen motivoineet tekijät

Haastateltavilta kysyttiin, mitkä asiat ovat tukeneet heitä muutoksessa. Vastauksen perusteella **ihmissuhteilla** on ollut muutosprosessissa suuri merkitys, mutta myös henkilökohtainen **halu muutokseen** sekä vastuun ottamiseen omasta elämästä nähtiin tärkeinä asioina. Jotkut ihmissuhteet olivat vahvistaneet naisten halua muuttaa elämäänsä, mutta toisilla ihmissuhteilla oli ollut rikollisen elämäntavan ylläpitämiseen kannustava vaikutus. Eräs haastateltavista totesi, että hänen perheenjäsenensä huono elämäntilanne toimi hänelle varoittavana esimerkkinä, jonka vuoksi hän halusi itse päästä eroon päihteistä.

Mullon se et mä oon välttäny niinku tiettyjä ihmisiä, ja sitä seuraa niinku – – Et sen mä oon niinku pannu ihan syrjään kokonaan. Mä oon niinku yhen ihmisen kanssa, et mä vältän kaikki huonot ihmiset niinku kokonaa ympäriltäni pois.

Ympäristö, seura on tosi tärkeä, et täällä siviilissä se on vaarana, seura, jos sä eksyt huonoon seuraan, et tavallaan pitää olla tosi tarkka ympäristöstä kenen kanssa liikkuu ja on tekemisis.

Oman lapsen merkitys tuli esille kahdessa haastattelussa. **Äitiys** oli kannustanut naisia saamaan elämänsä järjestykseen ja tuonut elämään merkitystä. Yksi naisista mainitsi myös lapsenlapsensa muutokseen kannustavana tekijänä. Kolme naista kertoi perheensä tuen merkityksestä.

Koska mun pitää ajatella kumminki mun omaa lasta. Etten mä voi niinku tehdä ihan mitä mä haluan.

Ja sit ku mä sain tän mun lapsen niin tavallaan kaikki palat loksahdi paikoilleen.

Naisten kertomasta tuli esille, että omalla halulla on suuri merkitys muutosprosessissa. Oman halun syntymisen taustalla oli ollut monia siihen kannustavia asioita, kuten vankila-aika, tekojensa katuminen sekä halu opiskella. Haastateltavat kertoivat halusta ottaa vastuuta omasta elämästään. Vastuun ottamisesta käytettiin myös termiä aikuistuminen. Eräs haastateltavista kertoi haluavansa muutosta elämäänsä siksi, että ylä- ja alamäkien jälkeen hän kaipaa elämäänsä tasaisempaa jaksoa.

Mut täytyy sanoo se et se kyll' kasvatti ja siellä aikuistu, et vankila on hyvä paikka Suomessa kuitenkin – – Et joo no vankila on aina vankila, et en menis enää mistään hinnasta takasin, mutta se oli semmone niinku kokemus, tai semmonen niinku, nii et siitä oppi kyllä ja oppi elämästä. Et mitä haluaa, siellä joutu kohtaa itensä, et mitä haluaa elämältä ja niinku näin.

No, mua kaduttaa nyt tää mitä mä oon tehny, ja... Mullon kumminki elämässä ollu tällä matkalla nytten niinku on ollu vähän ollu ylä- ja alamäkee ja...

Et mä tavallaan siel vankilassa mä päätin niinku, et joo et tää saa nyt riittää, et mä haluan mennä opiskelee ja saada ammatin.

Pitää haluta, pitää olla sillee, et joka päivä on päätöksiä täynnä, joka päivä on se valinta sulla.

Vastuun siitä omasta elämästä, mitä ihminen tekee, ja ymmärtää vähän niinkö paremmin itseä, ettei oo niinkö semmonen että no kaveri hyppää kaivoon, että no mäpä hyppään kans, vaa niinkö että no enpä hyppää sinne ku siellä on aika syvää.

Monet haastateltavista kokivat saaneensa motivaatiota muutokseen myös **onnistumisen kokemuksista**. Kokemukset liittyivät velvoitteiden suorittamiseen sekä päihteistä irti pääsemiseen. Lisäksi eräs haastateltavista mainitsi kokemusasiantuntijakoulun, jossa hänen opettajansa ja kanssaopiskelijat olivat olleet hänelle merkittävä tuki.

Emmää kyllä sillo eka kerralla ois uskonu itekkää tätä että hoijan nii hyvin sen koevapauden. Mutta jotaki hyviäki puolia näkee itessänsä.

Mä oon saanu nyt ton talon (asunnon), tai ton, ja en käytä niinku mitään.

Et se on niinku, et nyt on paljon niinku... Sillon ku käytin, meni kaikki hyvä asia ohi niinku kokoaja. Aina oli vaa se paha asia.

Uuet ystävät ketkä sitte sieltä on saanu niinku että kenen kanssa pitää yhteyttä ja se sama vertaisuus justii että voi keskustella ja ihan luontevasti asioista ettei tarvi miettiä niinko että miten tuo asian ulos et toinen ihminen ymmärtää vaa ku ne on itse eläny sitä tietynlaista elämää kans.

Muut naisten mainitsemat voimavarat liittyivät vapaa-aikaan ja terveyteen.

Ja sit mä kuuntelen musiikkia, tosi paljon.

Mulle on tärkeätä, vaikkei mitää muuta ois ku on terveys.

7.5 Hengellisyys voimavarana

Haastateltavilta kysyttiin, onko usko Jumalaan auttanut heitä. Jokainen kuudesta haastateltavasta vastasi kysymykseen myöntävästi. Naiset kokivat, että Jumala on pysyvä ja turvallinen asia muuttuvien elämäntilanteiden keskellä – tuki, turva, turvapaikka ja ankkuri. Viisi kuudesta haastateltavasta mainitsi myös rukouksen.

Onhan se mua tosi paljon auttanu, et se on semmonen mun niinku peruspohja, ja se missä mä roikun kiinni, et mä voin ite olla heikko, mut mä tiedän sen et se on mua niinku, kokoajan on mun kanssa.

Mutta silloha mää oon justii tullu uskoon ja antanu elämäni Jumalalle et se oli se mun voimavara.

On se auttanu se on niinku semmone, se on niinku semmone ankkuri, tai semmone turvapaikka.

Ja sit se että se turva, turva on kumminki siellä ihmisellä, että vaikka tää maailma kaatus niskaan.

Ku tuonne yläkertaan huokasee nii jostaki se voima vaan tulee.

Ja se niinku että, se on ollu tuki ja turva ja rukoilin, rukoilen välillä yhä.

Yksi naisista kertoi kokevansa Jumalan johdatusta elämässään. Kaksi heistä toi esille sen, kuinka Jumala ei hylkää. Eräs haastateltavista kertoi myös, että Jumala oli vapauttanut hänet pelkotiloista ja antanut rauhan hänen sydämeensä. Toivo siitä, että usko olisi jonain päivänä suurempi osa elämää, tuli esille kahdessa haastattelussa.

Mutta sitte ku huomaa että yks ovi aukee, vaikka se ois ihan pieni asia nii se antaa niinku semmosen toivon ihmiselle.

Se on tuki ja turva Jumala. Se on semmonen et se ei jätä yksin, jos ihmiset hylkää nii Jumala ei jätä yksin.

Esimerkiksi mulla oli hirveet pelkotilat, mulla oli ihan valtavat ne pelkotilat, nii mä oon vapautunu niistä. On semmonen rauha sydämessä.

Et tavallaa joo se on tärkeä asia ja se on osa mun elämää. Mut mä vaan toivon et se ois viel joskus isompi osa elämää.

7.6 Naisten Kulman kävijöiden kehitysehdotukset

Jokainen haastateltavista koki saaneensa Naisten Kulmassa tukea ja apua kaikissa asioissa, joissa sitä oli tarvinnut. Kolme naista näki kehittämistä siinä, että Naisten Kulmalla voitaisiin tehdä yhdessä enemmän tiettyjä asioita: pelaamista tai peli-iltoja, ulkoilu- ja luovia päiviä, grillaamista sekä elokuvissa käymistä. Tässä yhteydessä haastateltavat harmittelivat sitä, kuinka yhdessä tekeminen on vähentynyt koronapandemian myötä. Lisäksi yksi haastateltavista kertoi, että hänen olisi helpompi osallistua toimintaan, jos hänellä olisi tieto muista Naisten Kulmalla olevista kävijöistä tietyinä päivinä.

Tottakai mä tykkäisin että ois esimerkiksi tuttuja mukana siinä, et mentäs vaikka pelaamaan tai rillaamaan.

Haastateltavat toivat esille huolen ”kadun ihmisistä”, jotka kaipaisivat elämäänsä Naisten Kulman kaltaista yhteisöä, mutta eivät uskalla tulla tutustumaan toimintaan. Haastateltavien näkemyksen mukaan vankilan kautta on helppo tulla mukaan toimintaan, mutta kadulta kynnys on korkeampi. He ehdottivat ratkaisuiksi näkyvyyden lisäämistä sekä kokemusasiantuntijoihin panostamista. Yksi haastateltavista ehdotti, että näkyvyyttä lisättäisiin yhteistyössä muiden alan toimijoiden kanssa.

Nii ja sitte niinku sitä et joku Kritsi tai joku tommonen, et niitä kans, siel ois kans mainostettais tätä ihan samanlailla ku muitaki tukitoimia.

Sanosin että ehkä tuolta jostain niinku kadulta, nii seki kynnys on vaikee, ehkä vaikeempi ois tulla tänne, että tota mun mielestä vaa Naisten Kulman pitäs näkyä enemmän ihmisille.

Haastateltavat olivat huomanneet, että joillakin on ennakkoluuloja Naisten Kulman toimintaa kohtaan. Heidän mielestään ihmisten olisi tärkeä tietää, että Kulmalla tuetaan ihmisen elämää kokonaisuudessaan. Myös sen korostaminen, että kävijöillä ei tarvitse olla päihdetaustaa, olisi yhden haastateltavan mielestä tärkeää. Kokemusasiantuntijakoulutuksen käynyt nainen painotti sitä, että ”kadun ihmisten” on helpompi kuunnella sellaisia ihmisiä, joilla on itsellään kokemusta samankaltaisesta elämäntyylistä. Hänen mielestään olisi tärkeää, että yhä useampi päihde- ja rikostaustainen romani pääsisi työllistymään katutyöhön. Tätä kautta myös kynnys Naisten Kulman toimintaan voisi madaltua. Lisäksi yksi haastateltavista ilmaisi huolen sellaisista naisista, jotka ovat tahtomattaan mukana rikollisessa elämässä esimerkiksi kumppaninsa vuoksi. Hän pohti, kuinka he uskaltaisivat tulla Naisten Kulmalle.

Et ne uskaltais tulla kattoon että mikä tää on ja et täältä saa nii paljo niinku ihminen sitte, niinku jalkoja alle moneen asiaan tuetaan.

Miten me saahaan karsittuu niitä ennakkoluuloja pois ihmisistä nii on vaa se että niinko et noi kadun ihmiset ei kuuntele välttämättä ko niitä kellä on se oma, sama kokemus, ne ketkä sieltä on lähtösin ja noussu eteenpäi, niinku menny eteenpäin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tavoitteina oli saada selville, millaisia kokemuksia kävijöillä on Naisten Kulman toiminnasta, mitä kehitysehdotuksia heillä olisi toimintaan liittyen sekä mitkä muut asiat ovat tukeneet heitä elämänmuutoksessa. Haastateltavat puhuivat asioistaan avoimesti ja haastattelutilanteissa oli hyvä ilmapiiri. Kaikki naiset kertoivat kokemuksistaan ja voimavaroistaan, ja suurin osa toi esille myös kehitysehdotuksia. Koemme onnistuneemme tavoitteissamme.

Haastattelutilanteissa esille tulleet kehitysehdotukset olivat hyviä, ja niistä näkyi se, kuinka tärkeää Naisten Kulman toiminta ja sen jatkuminen on niin nykyisille kuin entisillekin kävijöille. Naisten Kulman näkyvyyden ja viestinnän merkitys tuli esille useammassa haastattelussa. Työntekijät ovat pohtineet tätä aihetta aiemminkin. Kävijöiden näkemykset ja ideat voivat olla pohjana tämän keskustelun jatkamiselle sekä Naisten Kulman näkyvyyden ja viestinnän kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Keräämämme tietopohja sekä opinnäytetyömme tulokset tukevat toisiaan. Kuten Rikosseuraamuslaitoksen vuoden 2010 tutkimuksessa selvisi, päihdeongelmat ovat naisvankien keskuudessa hyvin yleisiä (Rikosseuraamuslaitos, 2010). Suurin osa haastattelemistamme naisista kertoi, että heillä oli ollut päihdeongelma. Lisäksi haastatteluissa tuli esille Tammi-Moilasen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) havaitsema asia: romaninaiset puhuvat päihdeongelmistaan nykyään avoimemmin. Tämä näkyi myös siinä, että naiset mainitsivat puheessaan Tammi-Moilasen kuvaaman tyypillisen tapahtumaketjun, jossa ikävien kokemusten synnyttämää ahdistusta on päädytty lääkitsemään päihteillä ja oireet ovat pahentuneet entisestään. Välttelykäyttäytyminen päihteiden käytön kautta voi olla traumanperäisen stressin aiheuttama välttämisoire (Haapasalo, 2017, s. 45–48).

Naiset kertoivat haastatteluissa jo lapsuudessaan alkaneesta ongelmien kasautumisesta. Traumataustan ja ylisukupolvisuuden kietoutuminen toisiinsa näkyi opinnäytetyömme haastatteluissa siinä, että kaikki lapsuudestaan kertoneet haastateltavat puhuivat turvattomuuden kokemuksista. Useat tutkimukset

vahvistavat, että suuri osa rikosentekijöistä on kokenut lapsuudessaan kaltoin-kohtelua. Lapsen fyysisten ja emotionaalisten tarpeiden laiminlyönti on yksi kaltoin-kohtelun muodoista. (Haapasalo, 2017, s. 45–48.) Tämä tuli esille myös haastattelemiemme naisten elämäntarinoissa.

Vuonna 2011 Yhdysvalloissa toteutetun tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että äitiys oli rikostaustaisille naisille merkittävä voimavara vasta siinä vaiheessa, kun he olivat tehneet päätöksen päästä eroon päihteistä ja rikollisesta elämäntavastaan (Bachman ym., 2016, s. 221–228). Opinnäytetyömme haastatteluissa äitiydestään puhuneet naiset painottivat oman halun merkitystä rikoksista ja päihteistä irrottautumisessa, mutta myös sitä, että lapsen vuoksi he eivät enää voineet ajatella vain itseään. Toisaalta lapsen elämään tuoma merkitys oli muuttanut naisten suhtautumista heidän omaan elämäänsä. Opinnäytetyömme tulokset poikkesivat siis jokseenkin yhdysvaltalais- tutkimuksesta – vaikka haastateltavat korostivat oman muutoshalun merkitystä desistanssiprosessissa, äitiys oli ollut heille myös itsessään muutokseen motivoivut tekijä.

Yli puolet Romaninaisena vankilassa -selvitykseen osallistuneista kertoi toisen tai kummankin vanhempansa olleen tai olevan vankilassa (Jeskanen, 2014, s. 42). Sama ilmiö näkyi myös opinnäytetyömme haastatteluissa: kaksi haastateltavaa mainitsi, että toinen heidän vanhemmistaan oli ollut vankilassa. Tämän lisäksi kumpikin heistä kertoi sisaruksestaan, joka oli aiemmin ollut tai oli vastaus- hetkellä vankilassa. Vankilakierteen jatkuminen sukupolvesta toiseen vahvistaa Saaren ym. näkemystä ylisukupolvisesta syrjäytymisestä. Mikäli lapsi omaksuu vanhemman ulkopuolisuuden kokemuksen ja siihen liittyvä häpeän itselleen, hän on myös itse vaarassa syrjäytyä. (Saari ym., 2020, s. 16–20.)

Haastattelussa tuli esille myös sellaisia ilmiöitä, joita emme olleet huomioineet teoriaosiossa. Kolme kuudesta haastateltavasta mainitsi asunnottomuuden tai haasteet asunnon löytämisessä. Naisten Kulmalla saatu tuki elämänhallinnallisten taitojen oppimiseen oli auttanut naisia pitämään asuntonsa. Joillekin tämä saattoi olla ensimmäinen pidempiaikainen oma koti.

Tammi-Moilanen kertoi siitä, kuinka vankilassa tapaa jatkuvasti romaninaisia, joiden peruskoulu on keskeytynyt (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021). Opin- näytetyömme haastatteluihin osallistuneista naisista kaksi oli keskeyttänyt peruskoulun. Toinen näistä naisista oli kuitenkin myöhemmin lukenut itselleen ammatin. Ammattitutkinnon suorittaneet haastateltavat kokivat, että heitä oli kannustettu ja tuettu Naisten Kulmalla kouluttautumisessa. Naisten Kulma oli myös toiminut kävijöiden harjoittelupaikkana opiskelun aikana.

Romaninaisena vankilassa -selvityksessä hengellisyyden merkitys tuli selvästi esille (Jeskanen, 2014, s. 5, 32–52). Sen merkitys ei jäänyt epäselväksi myöskään meidän opinnäytetyömme haastatteluissa. Jokainen haastateltavista oli kokenut, että usko Jumalaan oli auttanut heitä jollain tavalla elämässään. Osa naisista kertoi kokeneensa Jumalan johdatusta arkielämän keskellä, ja yksi heistä mainitsi kokemansa yliluonnollisen asian, pelkotiloista vapautumisen. Toiset puolestaan puhuivat siitä, miten uskolla ei ole tällä hetkellä kovin suuri rooli heidän elämässään. He kertoivat kuitenkin uskovansa Jumalaan, ja ilmaisivat kaipuun olla jonain päivänä läheisemmässä suhteessa Jumalan kanssa.

Keskustelimme haastattelujen aikana ja niiden jälkeen työntekijöiden kanssa siitä, miten hengellisyys on luonnollinen osa romanikulttuuria. Romaniyhteisössä korostetaan uskoa sellaisena valintana ja päätöksenä, joka näkyy ihmisen arkielämän valinnoissa. Huomasimme haastatteluissa sen, kuinka tämä haastaa yksilöä pohtimaan kriittisesti omaa vakaumustaan. Haastateltavat kokivat tärkeäksi sen, että he voivat puhua hengellisistä asioista Naisten Kulman työntekijöiden kanssa. Sielunhoidolliset keskustelut nähtiin tilanteina, joissa pystyttiin arjen keskellä pysähtymään ja pohtimaan asioita yhdessä sekä jättämään ne rukouksessa Jumalan käsiin.

9 POHDINTA

9.1 Eettisyys ja luotettavuus

Rikostaustaiset romaninaiset ovat pieni ja marginaalinen ryhmä Suomessa. Olemme pohtineet opinnäytetyöprosessin aikana sitä, kuinka voisimme nostaa heidän asioitaan esille niin, että tarjoaisimme lukijoille mahdollisuuden ymmärtää ilmiöitä ja syitä rikollisen käyttäytymisen taustalla. Pyrimme olemaan varovaisia sanojen asettelussa myös siksi, ettei kukaan kokisi tulevansa leimatuksi taustojensa tai elämäntilanteensa vuoksi.

Osallistujat ymmärtävät paremmin henkilökohtaisten ja arkojen aiheiden käsittelemisen silloin, kun heille on etukäteen kerrottu haastattelussa käsiteltävistä aiheista sekä tutkimuksen tarkoituksesta, ja he kokevat tutkimusaiheen tärkeäksi (Kuula & Tiitinen, 2010, s. 448). Osallistujille kerrottiin opinnäytetyön tarkoituksesta jo kutsumisvaiheessa. Ennen haastattelun aloittamista kerroimme heille myös äänittämiseen, litterointiin ja tietojen salassapitoon liittyvistä asioista. Lisäksi haastateltavien oikeudet käytiin läpi, ja heille annettiin mukaan allekirjoitetut lomakkeet, joihin oli kirjoitettu tärkeimmät luottamuksellisuuteen liittyvät seikat sekä haastattelijoiden yhteystiedot (Liite 2).

Naisten Kulman kävijät ovat pieni joukko, ja heidän anonymiteettinsä suojeleminen on tärkeää. Tämän vuoksi emme erottaneet Oulun ja Helsingin toimipisteitä tuloksissa toisistaan. Pyrimme ottamaan huomioon myös muut tekijät, jotka olisivat voineet vaikuttaa haastateltavien tunnistamiseen heidän vastaustensa perusteella. Säilytimme osallistujien henkilötietoja sisältävät ääni- ja videotiedostot sekä anonymisoidut litteraatit salasanasuojatuissa tiedostoissa ja kansioissa.

Opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen aineistoa voidaan hyödyntää Naisten Kulman toiminnan kehittämistarkoituksissa. Lisäksi haastatteluissa ilmi tulleista asioista, kuten kehitysehdotuksista, käydään jatkossa keskustelua työyhteisön sisällä. Tällöin haastatteluissa mukana olleilla työntekijöillä on velvollisuus säilyttää haastateltavien anonymiteetti. Aineistoa säilytetään kehittämistarkoituksia varten

edelleen suojatuissa tiedostoissa ja kansioissa. Aineisto hävitetään tammikuun 2022 aikana.

Haastateltavat totesivat saaneensa Naisten Kulmasta kaiken tarvitsemansa tuen, eivätkä he esittäneet toimintaan liittyvää kritiikkiä. Tähän saattoivat vaikuttaa satunnaiset tekijät haastateltavien valikoitumisessa – haastattelujen järjestyminen riippui aikataulujen yhteensopivuudesta, ja siitä, vastasivatko Naisten Kulman entiset tai nykyiset kävijät yhteydenottoihimme. Voi myös olla, että aktiivisimmin toimintaan osallistuneet ja sen tärkeäksi kokeneet olivat kaikista innokkaimpia osallistumaan haastatteluihin.

Haastateltavien lukumäärä vastasi noin kolmasosaa Naisten Kulma -tukipisteen vuosittaisista kävijöistä. Vaikka määrä on suuri suhteutettuna tukipisteen kävijöiden määrään, näin pienen otannan perusteella ei voida tehdä yleistyksiä rikostaustaisten romaninaisten taustoista tai tilanteesta. Opinnäytetyön tulokset voivat kuitenkin olla osaltaan tuomassa esiin rikostaustaisiin romaninaiisiin liittyviä ilmiöitä.

9.2 Ammatillinen kasvu

Haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle asettuminen sekä kansalaisten osallisuuden edistäminen kuuluvat sosionomin osaamiseen (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016). Yksi opinnäytetyömme päätavoitteista oli tuoda rikostaustaisten romaninaisten ääntä kuuluviin. Tämän merkitys korostui myös opinnäytetyömme tuloksissa. Lisäksi tavoitteissamme näkyivät diakonia-työn arvot – yhteisöllisyyden, osallisuuden, oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon puolustaminen (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016).

Tarinallinen haastattelumenetelmä kannusti meitä keskittymään haastattelutilanteessa kuuntelemiseen ja tilan antamiseen haastateltavien omalle kerronnalle. Opimme haastatteluissa paljon läsnäolon merkityksestä, ja siitä, kuinka etukäteen valmistautuminen auttaa keskittymään tilanteeseen. Vaikka haastatteluja oli vain kuusi, huomasimme kehittyvämme haastattelijoina niiden edetessä. Koska

toteutimme haastattelut yhdessä, pystyimme keskittymään tilanteessa eri asioihin. Lisäksi sekä tutun työntekijän että vieraan haastattelijan läsnäolo osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Myös ammatillisten vuorovaikutussuhteiden luominen kuuluu sosionomin osaamiseen (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016).

Pyrimme tuomaan opinnäytetyömme kautta esille sellaisia asioita, joista olisi tärkeää keskustella yhteiskunnassamme. Olemme pohtineet opinnäytetyöprosessin aikana sitä, kuinka näistä hyvin vaikeistakin aiheista voisi puhua ymmärrettävästi ja kulttuurisensitiivisesti. Kulttuurien välisen vuoropuhelun edistäminen kuuluu sosionomin osaamiseen. Lisäksi sosionomin tulee osata analysoida huono-osaisuutta aiheuttavia yhteiskunnallisia rakenteita sekä puolustaa vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä ja tuoda heidän tilanteensa muiden toimijoiden tietoon. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016.) Toivomme, että Kaisa Tammi-Moilasen kommentit ajankohtaisista ilmiöistä naisvankien keskuudessa sekä muista lähteistä keräämämme tiedot ja opinnäytetyömme tulokset voisivat olla osaltaan herättämässä keskustelua yhteiskunnassa osin vaietuistakin aiheista, ja vähentämässä aiheeseen liittyviä ennakkoluuloja.

Ennakkoluulojen murtumista tapahtui myös opinnäytetyöntekijöissä itsessään. Aihepiiri oli toiselle meistä ennalta täysin vieras, ja hän huomasi olleensa aiemmin ennakkoluuloinen rikollisia kohtaan. Naisten rikollisuuteen liittyvien taustatekijöiden selvittäminen ja haastateltavien elämäntarinoiden kuuleminen auttoivat häntä ymmärtämään rikollisuuden taustalla vaikuttavia asioita, ja pääsemään ennakkoluuloista eroon. Olemme pyrkineet suhtautumaan kriittisesti omaan ajatteluun ja toimintaamme koko prosessin ajan. Sosionomin tulee kyetä ammatilliseen kriittiseen reflektioon (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016).

Meillä molemmilla oli alusta asti halu kohdata naiset aidosti ja etsiä heidän kanssaan yhteistä ymmärrystä. Halumme pohjautui kristilliseen ihmiskäsitykseen – jokainen ihminen on Jumalan luoma ja siksi arvokas teoistaan riippumatta. Sosionomin tulee ymmärtää, kuinka hänen oma ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa vaikuttavat hänen toimintatapoihinsa ja asenteisiinsa. Kristilliseen ihmiskäsitykseen perustuvan ihmisarvon kunnioittaminen kuuluu puolestaan diakoniatyöntekijän osaamiseen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016; Kirkkohallitus, i.a.)

Haastatteluissa hengellisistä asioista käymämme keskustelut olivat rohkaisevia ja ajatuksia herättäviä. Oli hienoa huomata, kuinka rehellisesti naiset pohtivat omaa suhdettaan Jumalaan. Naisten kertomat asiat haastoivat meitä peilaamaan omia käsityksiämme heidän tulkintoihinsa uskosta. Haastattelut auttoivat meitä ymmärtämään myös teologisen pohdinnan kulttuurisidonnaisuutta – keskustelimme haastattelujen jälkeen siitä, että jotkut romaninaisten kerronnassa esille tulleet asiat voidaan mahdollisesti liittää uskon tulkintaan laajemmin romaniyhteisössä.

Diakoniatyöntekijän täytyy olla avoin henkilökohtaiselle ja hengelliselle kasvulle. Lisäksi diakoniatyöntekijän tulee tuntea kristillisen uskon keskeinen sisältö ja pystyä tulkitsemaan sitä muuttuvissa tilanteissa sekä tunnistaa erilaisia hengellisiä ja sielunhoidollisia tarpeita. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016; Kirkkohallitus, i.a.). Hengellisistä asioista ja uskon merkityksestä keskusteleminen antoi meille valmiuksia käydä dialogia vakaumukseen liittyvistä asioista erilaisista taustoista tulevien ihmisten kanssa.

Käsittelimme työssämme rikostaustaisten naisten menneisyyteen liittyviä asioita ja keskustelimme haastateltavien kanssa heidän lapsuudestaan, jotta traumaattisten kokemusten merkitys ei jäisi rikollisuuden taustatekijänä huomioimatta. Myös Tammi-Moilanen (henkilökohtainen tiedonanto 21.6.2021) painotti haastattelussaan varhaisen tukemisen merkitystä. Hänen mukaansa nuoria romanivanhempia tulisi tukea heidän vanhemmuudessaan. Äidin ja isän roolin tukeminen olisi tärkeää ottaa huomioon niissä paikoissa, joissa kohdataan nuoria romanivanhempia. Ennalta ehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen näkökulmien soveltaminen sekä hyvinvoinnin riski- ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen kuuluvat sosionomin osaamiseen (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016).

Sosionomin tulee osata kehittää asiakastyön työkäytäntöjä kumppanuuslähtöisesti esimerkiksi kehittämishankkeiden kautta. Lisäksi sosionomin osaamiseen kuuluu hyvinvointia edistävän tiedon tuottaminen ja arvioiminen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2016.) Opinnäytetyön tekeminen opetti meille paljon projektimaisesta, pitkäjänteisestä työskentelystä. Opinnäytetyömme oli myös itsessään

kehittämisen ensimmäinen vaihe. Vastuualueiden jakamisen ja selkeän kommunikation merkitys jäi vuoden mittaisen työskentelyn aikana mieleen. Voimme myös allekirjoittaa sanonnan ”hyvin suunniteltu on puoliksi tehty”. Etätapaamiset toivat työskentelyyn omat haasteensa, eikä ajatusten pukeminen sanoiksi ollut aina kovin helppoa. Aikataulutuksen vaikeus näkyi erityisesti haastattelujen järjestämisessä – laatimamme aikataulu ei pitänyt, ja toisaalta huomasimme tarvitsevamme lepoa. Etäisyyden ottaminen oli kuitenkin tärkeä työskentelyn vaihe, sillä sen jälkeen pystyimme taas tarkastelemaan työtämme uusin silmin.

9.3 Jatkokehittäminen

Naiset puhuivat haastatteluissa ystävyysuhteiden ja vertaistuen merkityksestä. Jatkossa Naisten Kulman toiminnassa voisi pohtia mahdollisuutta järjestää säännöllistä vertaistukiryhmätoimintaa. Naiset kertoivat myös siitä, miten ja missä asioissa romanitaustaisen työntekijän merkitys heidän mielestään on näkynyt. Tämä tulisi huomioida myös muissa palveluissa. Romanitaustaisia työntekijöitä tarvittaisiin muun muassa vankiloissa, yhdyskuntaseuraamustoimistoissa, ensi- ja turvakodeissa, lastensuojelun yksiköissä, perheiden päihdekuntoutusyksiköissä ja seurakuntien diakoniatyössä. Romanierityisyys ja romanitaustaisten työntekijöiden merkitys tulisi ottaa huomioon myös silloin, kun suunnitellaan romaneille suunnattuja hankkeita ja palveluita.

Opinnäytetyössämme esille tullut naisvankien traumataustan yleisyys ja siihen liittyvät ilmiöt tulisi ottaa rikosseuraamusalalla vakavasti. Vankilaan tarvitaan enemmän psykologeja, sielunhoidon ammattilaisia sekä muita työntekijöitä, joilla on ammattitaito käsitellä vaikeita elämänkokemuksia traumataustaisten vankien kanssa. Romanin naisvankien kanssa työskentelevien olisi hyvä tuntee romanikulttuuria, ja ymmärtää, miksi luottamussuhteen rakentaminen on romanin naisvankien kanssa erityisen tärkeää.

Huomasimme tiedonhakuvaiheessa, että romanin naisvankien tilannetta ei ole juurikaan tutkittu Suomessa tai ulkomailla. Suomalaista naisvankeihin keskittyvää tutkimustietoa on myös aika vähän. Naisvankien kokemuksissa voidaan havaita

monenlaista huono-osaisuuden kasautumista. Asiaa olisi tärkeä selvittää tarkemmin kaikkien naisvankien osalta huomioiden myös romanin naisvankien erityispiirteet.

Naiset kertoivat meille haastatteluissa asunnon saamisen vaikeuksista. He olivat kokeneet jääneensä ilman yhteiskunnan tukea tilanteessa, jossa he olivat olleet asunnottomina vankilasta vapautumisen jälkeen. Asunnon hakemiseen liittyvät valmistelut pitäisi aloittaa vankilassa jo aiemmin, jotta naisella olisi vapautumisen jälkeen asunto, ja sen kautta turvallinen pohja uuden elämän rakentamiselle.

Naisten Kulman toiminta rajoittuu tällä hetkellä Helsingin ja Oulun seudulle. Tällaista toimintaa voisi kehittää myös muilla paikkakunnilla. Kuten opinnäytetyömme tuloksista käy ilmi, Naisten Kulman kaltaisilla tukipisteillä voi olla suuri vaikutus yksilöiden ja perheiden hyvinvointiin.

LÄHTEET

- Bachman, R., Kerrison, E., Paternoster, R., Smith, L., & O'Connell, D. (2016). *The Complex Relationship Between Motherhood and Desistance*. *Women & Criminal Justice* (26) 2016.
<https://doi.org/10.1080/08974454.2015.1113153>
- Blomerus, S., & Pellikka, T. (2006.) *Romanilapsi kotona, päivähoidossa ja koulussa*. Saatavilla <https://docplayer.fi/6456485-Romanilapsi-kotona-paivahoidossa-ja-koulussa.html>
- Blomerus, T. (2015). *Naisten vuorosta Muutoksen vuoroon*. <http://www.romanomissio.fi/downloads/Naisten%20vuorosta%20Muutoksen%20vuoroon.pdf>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. (2016). *Sosionomi (AMK), diakoniatyö -koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset eli kompetenssit*. Saatavilla 16.11.2021 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi-amk-diakoniatyo/>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. (31.10.2018). Työnimi. *Dialogi*. Saatavilla 16.11.2021 <https://dialogi.diak.fi/2018/10/31/tyonimi/>
- Estola, E., Uitto, M., & Syrjälä, L. (2017). Elämäkertahaastattelu. Teoksessa M Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvoori, & A. Aho (toim.), *Tutkimus-haastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Freeman, M. (2015). Narrative as a Mode of Understanding – Method, Theory, Praxis. Teoksessa A. De Fina, & A. Georgakopoulou (toim.), *The Handbook of Narrative Analysis* (s. 21–37). Wiley-Blackwell.
- Friman-Korpela, S. (2014). *Romanipolitiikasta romanien politiikkaan [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]*. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44810/978-951-39-6012-4_vaitos_15122014.pdf
- Gabriel, Y. (2015). Narratives and Stories in Organisational Life. Teoksessa A. De Fina, & A. Georgakopoulou (toim.), *The Handbook of Narrative Analysis* (s. 275–292). Wiley-Blackwell.

- Granfelt, R. (2017). Vankeuden värittäjä haastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvoori, & A. Aho (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Haapasalo, J. (2017). *Kriminaalipsykologia* (2. uud. p.). PS-kustannus.
- Huttunen, K., & Viljanen-Saira, A. (1982.) *Mustalaiset – aineistoa romaneista*. Kirjastopalvelu Oy.
- Hyvärinen, M. (2017). Kertomushaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvoori, & A. Aho (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Jeskanen. I. (2014). *Romaninaisena vankilassa – Naisten vuoro -projektin selvitys*. Rikosseuraamuslaitos. [https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/0MRAX-SQR1/2014-01_Jeskanen_Romaninaisena_vankilassa.pdf](https://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/0MRAX-SQR1/2014-01_Jeskanen_Romaninaisena_vankilassa.pdf)
- Kaarakka, O. (12.3.2019). *Ajatuksia desistanssista*. <https://www.kriti.fi/2019/03/ajatuksia-desistanssista/>
- Kirkkohallitus. (2019). *Romanit kirkossa – opas seurakunnan työntekijöille ja luottamushenkilöille*. <https://evl.fi/documents/1327140/43666201/Romanit+kirkossa.pdf/16e5fadf-5e8e-2df7-0b9b-f17965e829ff?t=1570443013000>
- Kirkkohallitus. (i.a.). *Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvaus*. Saatavilla 18.11.2021 <http://kirkonydinosaaminen.fi/diakonian-viranhaltija.html>
- Kuula, A., & Tiitinen, S. (2010). Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa J. Ruusuvoori, P. Nikander, & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi* (s. 446–459). Vastapaino.
- Luttinen, K., Pasma, J., Huttu, H., Lieppinen, M., Vihtkari, M., Pääkkönen, E., Lindberg, L., & Lindgren, H. (2007). *Vast vastensa – Opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille*. <https://peda.net/p/esa.tuupanen%40edu.mikkeli.fi/erityisopetus/nepsy-portfolio/vvl/vvp:file/download/69b4d86ab75f11eb0fbc712bfdbe1fdb1657ce76/Vast%20Vastensa%20pdf.pdf>
- McNeill, F., Farrall, S., Lightowler, C., & Maruna, S. (2012). *Insights – how and why people stop offending: discovering desistance*. Saatavilla <https://www.iriss.org.uk/sites/default/files/iriss-insight-15.pdf>

- Minami, M. (2015). Narrative, Cognition and Socialization. Teoksessa A. De Fina, & A. Georgakopoulou (toim.), *The Handbook of Narrative Analysis* (s. 76–96). Wiley-Blackwell.
- Naisten Kulma. (2020). *Toimintakertomus 2019*. Saatavilla 29.9.2021 <http://romanomissio.fi/naistenkulma/toimintakertomus-2019/>
- Naisten Kulma. (2021). *Toimintakertomus 2020*. Saatavilla 29.9.2021 <http://romanomissio.fi/naistenkulma/toimintakertomus-2020/>
- Naisten Kulma. (i.a.) *Toiminta*. Saatavilla 16.10.2021 <http://www.naistenkulma.fi/>
- Penna, J., Blomerus, T., Roth, K., Valentin, S., & Lindberg, T. (2018). *Muutoksen vuoro – tukipolku rikostaustaisille romaninaisille*. Saatavilla <https://docplayer.fi/53352606-Muutoksen-vuoro-tukipolku-rikostaustaisille-romaninaisille.html>
- Pulma, P. (toim.). (2012). *Suomen romanien historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Rikosseuraamuslaitos. (2010). *Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti*. Saatavilla https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf
- Rikosseuraamusvirasto. (2008). *Naiset näkyviksi – työryhmän mietintö*. Saatavilla https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6Bzt9MvIM/3_2008_Naiset_nakyviksi.pdf
- Romanit.fi. (2020a). *Romanikulttuuri*. Saatavilla 4.5.2021 <https://romanit.fi/romanikulttuuri/>
- Romanit.fi. (2020b). *Romanien tavat*. Saatavilla 4.5.2021 <https://romanit.fi/romanien-tavat/>
- Romano Missio ry. (2018). *Romano Missio ry – vuosikertomus*. http://romanomissio.fi/wordpress/wp-content/uploads/Vuosikertomus2018_pdf.pdf
- Romano Missio ry. (i.a.-a). *Romanikulttuuri*. Saatavilla 4.5.2021 <http://romanomissio.fi/tietoa-romaneiden-kulttuurista/>
- Romano Missio ry. (i.a.-b). *Romano Missio*. Saatavilla 4.5.2021 <http://romanomissio.fi/romanomissio/>

- Romano Missio ry. (i.a.-c). *Projektit*. Saatavilla 4.5.2021 <http://romanomisio.fi/projektit/>
- Saari, J., Eskelinen, N., & Björklund, L. (2020). *Raskas Perintö*. Gaudeamus Oy.
- Sosiaali- ja Terveysministeriö. (1999). *Suomen romanit – Finitiko romaseele* [Esite].
- Suomen Romanifoorumi ry. (i.a.) *Romanien asumistilanne*. Saatavilla 3.5.2021 <https://www.romanifoorumi.fi/romanit-suomessa/romanien-yhteiskunnallinen-asema/romanien-asumistilanne/>
- Syrjä, H., & Valtakari, M. (2008). *Romanien pitkä matka työn markkinoille. Tutkimus romanien työmarkkinoille sijoittumisen edistämisestä*. Saatavilla https://docplayer.fi/16551285-Romanien-pitka-matka-tyon-markkinoille-tutkimus-romanien-tyomarkkinoille-sijoittumisen-edistamisesta.html#show_full_text
- Tammi-Moilanen, K. (2020). *Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta*. Rikosseuraamuslaitos. Saatavilla https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (24.2.2021). *Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus*. Saatavilla 6.4.2021 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2019). *Romanien työllisyys, yrittäjyys ja työelämään integroituminen*. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-469-3>
- Viita, A. (1967). *Mustalaisväestön hyväksi*. Mustalaislähetys ry.
- Virokannas, E., & Väyrynen, S. (toim.). (2013). *Varjoja naiseudessa*. UNIpress, Virokannas & Väyrynen.
- Weiste-Paakkanen, A., Lämsä, R., & Kuusio, H. (2018). *Suomen romaniväestön osallisuus ja hyvinvointi*. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-246-8>

LIITE 1. Haastattelukysymykset

Kertoisitko omin sanoin elämästäsi, ja siitä, miten päädyit vankilaan ja lopulta Naisten Kulman toimintaan?

Onko Naisten Kulman toiminta auttanut sinua?

Millä tavalla koet, että se on auttanut tai tukenut? Mikä siinä on toiminut erityisen hyvin?

Missä Naisten Kulman toimintaan liittyvässä asiassa olisi ollut parantamisen varaa? Olisitko toivonut saavasi enemmän tai erityyppistä tukea jossain asiassa?

Onko sinulla muita kehitysehdotuksia Naisten Kulman toimintaan liittyen?

Mitkä muut asiat ovat tukeneet sinua muutoksessa?

Millaiset tekijät voisivat olla sen taustalla, että olet päätenyt tekemään rikoksia?

Onko usko Jumalaan auttanut sinua? Miten koet sen auttaneen?

Millainen merkitys romanitaustaisella työntekijällä on ollut sinulle? Missä asioissa se on tullut esille?

Taustatiedot kysyttiin haastattelun lomassa.

Mainitsimme haastattelussa myös, että jos joku asia jää painamaan, meihin tai muihin Naisten Kulman työntekijöihin voi olla yhteydessä.

LIITE 2. Haastattelun suostumuslomake

Kiitos, kun osallistut opinnäytetyöemme haastatteluun!

Keräämme opinnäytetyössämme kävijöiden kokemuksia Naisten Kulma -tukipisteen toiminnasta. Tavoittemme on tuottaa tukipisteiden työntekijöille tietoa työn tarpeellisuuteen ja toiminnan kehittämiseen liittyen.

Haastatteluihin osallistuminen on vapaaehtoista, ja sinulla on oikeus vetäytyä päätöksestäsi osallistua koska tahansa niin halutessasi.

Haastattelut äänitetään ja litteroidaan (eli kirjoitetaan tekstimuotoon). Säilytämme ja käsittelemme tiedostoja mahdollisimman huolellisesti, jotta tietosi olisivat turvassa. Jos sisällytämme opinnäytetyöhömmme suoria otteita haastattelustasi, jätämme niistä pois sellaiset tiedot, joista sinut voisit tunnistaa.

Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua marraskuussa 2021. Haastatteluaineistoa voidaan mahdollisesti jatkokäyttää opinnäytetyön valmistumisen jälkeen Naisten Kulman toiminnan kehittämiseen.

Mikäli jokin asia jää haastattelun jälkeen painamaan tai mietityttämään, voit ottaa yhteyttä meihin tai muihin Naisten Kulman työntekijöihin.

Sitoudumme toimimaan näiden periaatteiden mukaisesti.

Janika Kalermo

Katriina Roth

Haluan osallistua haastatteluun.

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____